

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **AP 1020/11**, rješavajući apelaciju **Udruženja Q za promociju i zaštitu kulture, identiteta i ljudskih prava queer osoba**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. st. 2. i 3. tač. d) i h), člana 57. stav 2. tačka b), člana 59. st. 1. i 2. i člana 74. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik Bosne i Hercegovine» broj 22/14), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica

Tudor Pantiru, potpredsjednik

Miodrag Simović, potpredsjednik

Seada Palavrić, potpredsjednica

Mato Tadić, sudija

Constance Grewe, sutkinja

Mirsad Ćeman, sudija

Margarita Caca Nikolovska, sutkinja

Zlatko M. Knežević, sudija

na sjednici održanoj 25. septembra 2014. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Djelimično se usvaja apelacija **Udruženja Q za promociju i zaštitu kulture, identiteta i ljudskih prava queer osoba.**

Utvrđuje se povreda prava iz člana II/3.i) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 11. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Nalaže se Vladi Federacije Bosne i Hercegovine da **Udruženju Q za promociju i zaštitu kulture, identiteta i ljudskih prava queer osoba,** u roku od tri mjeseca od dana dostavljanja ove odluke, isplati iznos od 3.000,00 KM na ime naknade nematerijalne štete zbog utvrđene povrede ustavnog prava.

Nalaže se Vladi Kantona Sarajevo da **Udruženju Q za promociju i zaštitu kulture, identiteta i ljudskih prava queer osoba,** u roku od tri mjeseca od dana dostavljanja ove odluke, isplati iznos od 3.000,00 KM na ime naknade nematerijalne štete zbog utvrđene povrede ustavnog prava.

Nalaže se Vladi Federacije Bosne i Hercegovine i Vladi Kantona Sarajevo da u roku od tri mjeseca od dana dostavljanja ove odluke obavijeste Ustavni sud Bosne i Hercegovine o preduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke, u skladu s članom 72. stav 5. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine.

Odbacuje se kao nedopuštena apelacija **Udruženja Q za promociju i zaštitu kulture, identiteta i ljudskih prava queer osoba** zbog povrede prava njegovih članova i simpatizera iz čl. II/3.b), f) i i) Ustava Bosne i

Hercegovine i čl. 3, 8. i 11, pojedinačno i u vezi s čl. 13. i 14. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, zato što ju je podnijelo neovlašteno lice.

Odbacuje se apelacija **Udruženja Q za promociju i zaštitu kulture, identiteta i ljudskih prava queer osoba** podnesena zbog povrede prava iz člana II/3.b) i f) Ustava Bosne i Hercegovine i čl. 3. i 8. pojedinačno i u vezi s čl. 13. i 14. Evropske konvencije zbog toga što je *rationa materiae* inkompatibilna s Ustavom Bosne i Hercegovine.

Odluku objaviti u “Službenom glasniku Bosne i Hercegovine”, “Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine”, “Službenom glasniku Republike Srpske” i «Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine».

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Udruženje Q za promociju i zaštitu kulture, identiteta i ljudskih prava queer osoba iz Sarajeva (u daljnjem tekstu: apelant), koje zastupa Udruženje Vaša prava BiH, i to izvršni direktor Emir Prcanović, dipl. pravnik, i Zlatan Terzić, advokat Udruženja Vaša prava BiH, podnijelo je 2. marta 2011. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zbog propusta javnih vlasti da preduzmu neophodne, razumne i odgovarajuće pravne i praktične mjere za zaštitu i očuvanje prava zaštićenih Ustavom Bosne i Hercegovine i Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija).

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 22. st. 1. i 2. Pravila Ustavnog suda („Službeni glasnik BiH“ br. 60/05, 64/08 i 51/09) koja su važila u vrijeme preduzimanja navedenih radnji, od Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo (u daljnjem tekstu: MUP) zatraženo je 18. i 19. novembra 2013. godine da dostavi odgovore na apelaciju.

3. MUP je odgovore na apelaciju dostavio 6. decembra 2013. godine.

4. Na osnovu člana 23. Pravila Ustavnog suda, od Kantonalnog tužilaštva Sarajevo (u daljnjem tekstu: KT) zatraženo je 28. aprila 2014. godine da dostavi odgovor na apelaciju.

5. KT je dostavilo odgovor na apelaciju 12. maja 2014. godine.

III. Činjenično stanje

6. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

7. Apelant je nevladina organizacija koja se zalaže za promociju i zaštitu kulture, identiteta, ljudskih prava i pružanja podrške LGBTIQ osobama, te uklanjanje svih oblika diskriminacije i nejednakosti na osnovu spola, roda, seksualne orijentacije, spolnog identiteta, rodnog identiteta, rodnog izražavanja, te interspolnih karakteristika.

8. Apelant je organizovao prvi Sarajevo Queer festival (u daljnjem tekstu: Festival) u periodu od 24. do 28. augusta 2008. godine s ciljem da kroz kulturno-umjetničku formu prikaže životne priče LGBTIQ osoba, kao i da se preispitaju heteronormativne i patrijarhalne vrijednosti u kontekstu roda, spola i seksualne orijentacije. Programom Festivala bilo je planirano održavanje tribina, diskusija, druženja, izložbi mladih i neafirmisanih umjetnika iz regiona, te prikazivanje filmova i izvođenje pozorišnih predstava na tačno određenim lokacijama predviđenim za takve namjene.

9. Apelant je od početka 2008. godine intenzivno radio na pripremi i održavanju Festivala. U martu 2008. godine kao datum održavanja Festivala određen je kraj septembra. Tokom jula 2008. godine apelant je postao svjestan da se planirano vrijeme održavanja Festivala poklapa s posljednjom četvrtinom ramazanskog posta. I pored svijesti o mogućoj pogrešnoj interpretaciji, apelant je smatrao da je mjesec ramazana najmirniji mjesec u godini i da poklapanje ova dva događaja neće biti problematično. Apelant je nastavio s planiranom i već otpočetom javnom kampanjom najave Festivala.

10. SAFF, nedjeljne novine, objavile su 22. augusta 2008. godine, na naslovnoj strani, članak pod naslovom „Opasno poigravanje sa vjerskim osjećanjima Bošnjaka - Festival homoseksualaca za vrijeme ramazana“. „Dnevni avaz“, dnevne novine, objavio je 28. augusta na naslovnoj strani članak pod naslovom „Bh. javnost protiv Queer festivala u Sarajevu – provokativni gay događaj tokom ramazana“.

11. Apelant je 2. septembra 2008. godine izdao saopćenje za javnost u povodu nasilja usmjerenog prema Festivalu, kao i navedenih novinskih natpisa. Istog dana diljem grada mogli su se vidjeti posteri „Smrt pederima“ i „Nećemo dozvoliti Gay festival“. Apelant je prijavio postere PU Centar i PU Novo Sarajevo 4. septembra 2008. godine.

12. Predstavnicu apelanta S. Đ. obratila se PU Centar 4. septembra 2008. godine interesujući se za proceduru najave održavanja Festivala.

13. Apelant je 8. septembra 2008. godine najavio održavanje Festivala PU Centar. U pismenom obraćanju ukazano je, pored ostalog, da ja angažovana zaštitarska agencija čije će osoblje biti na svim lokacijama održavanja Festivala, ali da bi podršku trebali pružiti i pripadnici MUP-a, pogotovu na mjestima oko lokacija održavanja Festivala zbog mogućih „sačekuša“, medijskih reakcija koje doprinose diskriminaciji i predrasudama prema LGBTIQ populaciji, plakata koji se mogu vidjeti u gradu a koji pozivaju na nasilje prema LGBTIQ osobama i koji su već prijavljeni i PU, nasilja i diskriminacija koji se najavljuju preko različitih Internet portala na kojim se javno poziva na linč i izražava govor mržnje. Također, ukazano je da apelant i njegovi članovi intenzivno primaju prijetnje od NN osobe koja koristi navedeni broj telefona. Najzad apelant je, pored ostalog, naveo da za pet dana trajanja Festivala očekuje oko 300 posjetilaca.

14. U periodu od 3. do 9. septembra apelant se, pored ostalih, pismeno obratio Kabinetu predsjedavajućeg Vijeća ministara BiH, gradonačelničku grada Sarajeva, agencijama za ravnopravnost spolova u FBiH i RS-u, pojedinačno političkim ličnostima koje su u to vrijeme bile na visokim državnim funkcijama, Federalnom ministarstvu unutrašnjih poslova, Kabinetu potpredsjednika Federacije BiH, Ministarstvu pravde BiH, Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice, svim članovima Predsjedništva BiH. U svim pismima upućen je apel da se oglase i osude govor mržnje, kao i najavljeno nasilje nad LGBTIQ osobama i posjetiocima Festivala. U prilog ovog apela ukazano je da je nedopustivo da se u Sarajevu pojavljuju plakati s natpisom „Smrt pederima“, a na Internet portalima i forumima daju komentari poput: *„Pa nisu normalni, svi će redom da izgine 100%!!! Bujrum neka izađu al' nek' se ne bune kada ih polomimo. Upozoreni su. Sarajevo – ne spavaj. Probudite se ljudi, nađite organizatora toga i noge im polomite. Valja opet bombe kupovati... Ovaj put masakr na Kovačićima... Nisu ni Karadžić ni Mladić dovršili posao, sad mi moramo da dovršavamo. Sve ih treba poklati... Moramo malo namazanije, a to znači dopustiti pederima da organizuju paradu, a onda ih namlatiti bejzbol palicama, poljevati ih benzinom i zapaliti užu grupu organizatora, a određen dio pedera i lezbejki ubiti kod Vječne vatre kao opomenu za sve buduće generacije pedera... Bolje je biti fašista nego homić. A to da li ih možemo terorirati češ da se uvjeriš kad ih budemo gazili i mi i policija i hitna, baš kao što je bilo u Beogradu“* itd.

15. Apelant je 10. septembra 2008. godine PU Centar ponovo prijavio isto NN lice koje je upućivalo prijetnje s ranije naznačenog telefonskog broja. Također, prijavljen je govor mržnje, javno pozivanje na linč i prijetnje objavljene na različitim forumima na Internetu. U prilogu su dostavljene i

štampane verzije sadržaja s tri web-stranice, među kojim i grupe na Facebooku: „Stop gay paradi u Sarajevu tokom ramazana“.

16. Apelant je 11. septembra 2008. godine PU Centar podnio prijavu povodom prijetnje upućene na apelantov e-mail, uz navođenje sadržaja i adrese s koje je poruka došla. Prijavljen je i A. M. koji je na Facebook postavio oglas prijetećeg sadržaja, kao i prijetnje izrečene na forumu Radio Sarajeva. U svim slučajevima poruke su, u suštini, bile da održavanje Festivala treba spriječiti upotrebom sile, a što je praćeno uvredljivim i ponižavajućim komentarima na račun LGBTIQ populacije.

17. Prijave zaprimljene od apelanta 10. i 11. septembra 2008. godine, sa službenim izvještajima, prosljeđene su na daljnju nadležnost KT.

18. Na sastanku održanom u PU Centar 17. septembra 2008. godine s predstavnicima apelanta i zaštitarske agencije koju je angažovao apelant, utvrđeno je da će se aktivnosti Festivala održavati na području PU Centar i PU Novo Sarajevo, te je apelantu naloženo da dostavi zvaničnu najavu održavanja skupa MUP-u Kantona. Na sastanku je dogovoreno da će vanjsko obezbjeđenje objekata preuzeti PU, a da je održavanje reda u samim objektima u kojim će se Festival odvijati u nadležnosti apelanta kao organizatora, odnosno zaštitarske agencije koju je angažovao.

19. PU Centar je 17. septembra 2008. godine sačinila Operativni plan policije za provođenje mjera fizičkog, operativnog i KDZ osiguranja Festivala. Iz Plana proizlazi, pored ostalog, da je osiguranje prostora oko Akademije likovnih umjetnosti, kao mjesta na kojem je zakazano otvaranje Festivala, planirano u dva prstena, da je u prvom planiran angažman pet policijskih službenika u uniformi, dva policijska službenika OKP-a, te 10 policajca JP, a u drugom osam policijskih službenika u uniformi, šest službenika OKP-a, te 10 službenika JP u rezervi. U okviru oba prstena utvrđene su i lokacije na kojima bi angažovane policijske snage trebale biti raspoređene.

20. PU je 17. septembra 2008. godine zaprimila prijavu od radnika obezbjeđenja Akademije likovnih umjetnosti da su telefonom dobili dojavu o postavljenoj bombi. PU je obavijestila KT, po čijem ovlaštenju je izvršen uviđaj na licu mjesta, te je utvrđeno da je dojava bila lažna, nakon čega je podnesen i izvještaj KT.

21. Apelant se 18. septembra 2008. godine pismeno obratio najavom održavanja Festivala MUP-u Kantona. Kao i u pismenom obraćanju u povodu najave Festivala PU Centar, zatražena je i podrška MUP-a iz razloga koji su navedeni i u obraćanju PU.

22. PU Centar su 18. septembra 2008. godine obavijestili uposlenici Radija „Zid“ da su primili pismo prijetećeg sadržaja s potpisom „Gnjev ratnih veterana Sarajeva“, a u vezi s održavanjem Festivala. O zaprimljenoj prijavi obaviješteno je nadležno KT, obavljen je uviđaj na licu mjesta, te su izvještaj i prikupljeni materijali dostavljeni KT 22. septembra 2008. godine.

-
23. PU Centar, predstavnici apelanta i zaštitarske agencije su 19. septembra 2008. godine zajednički obišli objekte u kojim je planirano održavanje Festivala. Apelantu je naloženo da angažuje redarsku službu od 69 redara.
24. PU Centar je aktom Ministarstava za ljudska prava i izbjeglice BiH 22. septembra 2008. godine obaviještena o pismu prijetećeg sadržaja koje je potpisano s „Ratni veterani Sarajeva“, a koje je upućeno studentskom „FM“ radiju. I ovaj dokument je dostavljen nadležnom KT.
25. U dopuni prijave od 23. septembra 2008. godine apelant je obavijestio MUP da su pozivnice za Festival dostavljene putem e-maila, te je izrazio bojazan da će se, zbog neovlaštenog upada na apelantovu web-stranicu, pojaviti i ljudi koji imaju namjeru prouzrokovati problem na samom otvaranju Festivala. Ukazano je da su obrasci pozivnica, te akreditacija, identični i da imaju na poledini apelantov pečat. Istog je dana apelant podnio i prijavu o neovlaštenom upadu na njegovu web-stranicu, krađi osobnih e-mail adresa njegovih članica. Dostavljena je web-stranica na kojoj se mogu naći podaci o osobi koja je izvršila neovlašteni upad i podaci o preuzimanju odgovornosti za to, kao i za krađu e-mail adresa, prijetnje i uvrede, ime, prezime i adresa osobe, e-mail adresa koju koristi, kao i telefonski broj.
26. U noći između 23. i 24. septembra 2008. godine grad je izlijepljen plakatima s porukama koje su homoseksualnost predstavljale kao bolest i prijetnju zdravom društvu i univerzalnim moralnim vrijednostima, perverziju, kriminal, te pripadnike ove populacije kao predodređene ubice.
27. Od početka najave Festivala pa do dana njegovog održavanja u pisanim medijima i javnim istupima neke od najuticajnijih političkih ličnosti u BiH, predstavnici zvaničnih državnih institucija, visoki zvaničnici vjerskih zajednica, poznate ličnosti iz javnog života, ljekari i dr. izražavali su stavove kojima su potpuno negirali i ponižavali LGBTIQ populaciju, opisujući ih kao bolesnike kojima treba medicinska pomoć, uz otvoreno izražavanje negativnog stava prema održavanju Festivala kao i bilo kakvom javnom istupu i promociji ove populacije.
28. Apelant je 24. septembra 2008. godine PU Centar prijavio organizovanje protesta protivnika Festivala na Trgu Alije Izetbegovića u 17:00 sati s planiranom šetnjom do Akademije likovnih umjetnosti, kao mjesta gdje se treba održati ceremonija otvaranja Festivala, zakazana za isti dan. Također, prijavljeno je da su prethodne noći po gradu lijepljenje plakate uvredljivog i prijetećeg sadržaja prema Festivalu i LGBTIQ osobama, što je izvršeno uz pomoć vozila navedenih registarskih oznaka, te da su se na navedenoj web-adresi pojavile poruke istog sadržaja. Ukazano je i da su na jednom od portala iznesene prijetnje oružjem. Zaprimljenu prijavu sa službenim zabilješkama PU je prosljedila istog dana KT.

29. Ceremonija otvaranja Festivala zakazana je za 24. septembar 2008. godine s početkom u 20:00 sati u prostorijama Akademije likovnih umjetnosti. Na ceremoniji je bilo prisutno oko 250 posjetilaca. Odmah nakon otpočinjanja ceremonije otvaranja ispred zgrade Akademije se okupilo 50 do 70 građana koji su negodovali i protestovali protiv održavanja Festivala, te uzvikivali pogrдне riječi na račun učesnika i posjetilaca Festivala, prisutnih novinara, te policije. Došlo je i do uzvrćanja pogrđnih riječi protivnicima održavanja Festivala, te eskalacije sukoba. Policijske snage su ograničenom intervencijom uspjele razbiti protivnike Festivala u manje grupe koje su se razbježale po okolnim ulicama.

30. PU je u povodu događaja u i oko održavanja Festivala od 24. do 28. septembra sačinila službene zabilješke, uzela izjave i primila prijave o: fizičkom napadu na novinare P. K. i E. I., u ulici Čobanija, kojom prilikom je lišen slobode E. F., a povrede su zadobila dva novinara - P. K. i E. I.; fizičkom napadu na policajca koji je bio na obezbjeđenju zgrade Akademije; službenu zabilješku o fizičkom napadu na četiri osobe na parkingu Skenderija, među kojim i V. S., državljanina Latvije; o fizičkom napadu na M. B., lišavanju slobode potencijalno osumnjičenog za napad, te lišavanju slobode Đ. L. i A. T. zbog uništenja tuđeg vozila ispred zgrade Ambasade Republike Grčke; o fizičkom napadu na M. A. R. R., državljanina Španije; o fizičkom napadu na aktiviste Festivala H. C., A. S. i S. D. i vozača taksija ispred slastičarne „Palma“, kojom prilikom su dva lica zadobila teške tjelesne povrede.

31. PU je 25. septembra 2008. godine KT uputila Službeni izvještaj i zapisnik o uviđaju sačinjen povodom izvršenog krivičnog djela iz čl. 172. i 362. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: KZFBiH) nad H. C., A. S. i S. D., aktivistima Festivala.

32. Na sastanku održanom u PU 25. septembra 2008. godine, kojem su prisustvovali predstavnici apelanta i zaštitarske agencije, svi učesnici su se složili da je bilo određenih propusta kod organizatora Festivala, kako u procjeni broja posjetilaca tako i u samoj realizaciji ranije dogovorenih mjera. S tim u vezi je ukazano da je najavljeno prisustvo oko 300 osoba za svih pet dana Festivala, a da je već prvog dana bilo prisutno više od 300 osoba. Predstavnik apelanta je istakao da je problem s pozivnicama djelimično nastao zato što je došlo do neovlaštenog upada na apelantovu web-stranicu, o čemu je PU bila obaviještena. Istog dana PU je sačinila Aneks Operativnoga plana policije za dane Festivala 27. i 28. septembra 2008. godine.

33. Apelant je 26. septembra 2008. godine obavijestio PU Centar da otkazuje održavanje Festivala zakazano za 27. i 28. septembar 2008. godine.

34. Apelant je 26. septembra PU Centar prijavio osobu koja danima šalje prijetnje i zagovara mržnju koja je poprimila i nacionalistički karakter. Istog dana PU su prijavljene i prijeteće SMS poruke primljene na apelantov telefon. Također, prijavu je, u svoje ime, podnijela apelantova članica

S. Đ., u kojoj je ukazala na web-stranicu na kojoj se mogu vidjeti poruke uvredljivog sadržaja, video klip s prijetnjama upućenim njoj lično, te odsijecanjem njene glave, na imena, e-mail adrese, brojeve telefona s kojih su upućene prijetnje, poruke uvredljivog sadržaja, preuzimanje njenih ličnih podataka, objavljivanje adrese stanovanja njene majke, huškanje pod okriljem „Dnevnog avaza“ protiv Festivala i njegovih organizatora, sumnju da se službeni telefon u apelantovim prostorijama prisluškuje, te da se kretanje članova apelanta i organizatora Festivala prati. Pojedinačne prijave o prijetnjama i uvredljivim porukama, kao i brojevima telefona s kojih su upućene, podnijele su istog dana i još dvije apelantove članice/aktivistkinje. Prijavljeno je i da je praćen apelantov službeni automobil, uz naznaku tipa vozila i registarskih oznaka.

35. PU je 2. oktobra 2008. godine KT uputila zahtjev za izdavanje naredbe Telekomu za izuzimanje telefonskih listinga za označene telefonske brojeve s kojih su, prema prijavama apelantovih članica od 27. septembra 2008. godine, upućene prijetnje.

36. PU je 2. oktobra 2008. godine Općinskom sudu u Sarajevu (u daljnjem tekstu: Općinski sud) podnijela zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka protiv S. S., A. J., A. A. i A. T. zato što su 24. septembra 2008. godine u vrijeme održavanja Festivala narušavali javni red i mir međusobnom tučom, a zbog prekršaja iz člana 8. stav 5. tačka a) Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira.

37. Apelant je 3. oktobra 2008. godine prijavio PU Sarajevo da se prijetnje nastavljaju, da stižu i nakon otkazivanja Festivala, uz naznaku imena i prezimena pojedinaca, te pravnog lica, e-mail adrese, fiksni i mobilni telefona s kojih su upućene.

38. Federalni MUP je 10. oktobra posjetio apelanta da bi preuzeo materijal radi istraživanja prijetnji upućenih putem Interneta i e-maila.

39. PU je 29. oktobra 2008. godine dostavila KT:

- Izvještaj zbog postojanja osnova sumnje da je E. Dž. počinio krivično djelo iz člana 362. KZFBiH, nad novinarima P. K. i E. I.; - zapisnik o uzimanju izjave od policajca B. V. zbog postojanja osnova sumnje da je NN lice počinilo krivično djelo iz člana 359. stav 2. KZFBiH; - zapisnik o uzimanju izjave i prijavu V. A., državljanina Latvije, zbog postojanja osnova sumnje da je NN lice počinilo krivično djelo iz člana 362. KZFBiH; - zapisnik i prijem usmene prijave od T. B., zbog postojanja osnova sumnje da je NN lice počinilo krivično djelo iz člana 362. stav 1. KZFBiH; - izvještaj s priložima zbog postojanja osnova sumnje da je S. B. počinio krivično djelo iz člana 362. KZBiH na štetu E. Z.; - zapisnik o uzimanju usmene prijave od članice apelanta/organizatora Festivala E. T. zbog postojanja osnova sumnje da je počinjeno krivično djelo iz člana 182. KZFBiH (prijeteće poruke primljene na apelantov telefon i video spot na kojem se odsijeca glava članice/organizatora Festivala S. Đ.); zapisnik o prijemu usmene prijave A. S., članice/organizatora Festivala, zbog

postojanja osnova sumnje da je počinjeno krivično djelo iz člana 183. KZFBiH (zbog prijetećih poruka primljenih na apelantov telefon, poziva na linč iznesenih na forumima Islam Bosna, Facebook, Radio Sarajevo, praćenja apelantovog službenog automobila); - zapisnik o uzimanju usmene izjave od članice/organizatora Festivala M. D. H., zbog postojanja osnova sumnje da je NN lice počinilo krivično djelo iz člana 183. KZFBiH (da je na forumu Radio Sarajeva vrijeđana na nacionalnoj osnovi, da se ne osjeća bezbjedno); - zapisnik i usmenu prijavu članice/organizatora Festivala S. Đ., zbog postojanja osnova sumnje da je NN izvršilac počinio krivično djelo iz člana 183. KZFBiH (video klip s odsijecanjem glave, prijetnje putem telefona, e-mail poruke upućene s navedene adrese i saznanja o licu kojem navedena adresa pripada); - zapisnik o prijemu usmene prijave i izjavu M. A. R. R., državljanina Španije, da je NN počinilac počinio krivično djelo iz člana 362. KZFBiH; - izvještaj s priložima da su B. B., M. B., L. B., E. S. M. i N. E. tokom mjeseca septembra 2008. godine uoči, tokom otvaranja i nakon otkazivanja Festivala, izvršili krivična djela iz čl. 183. i 362. KZFBiH tako što su na forumu na apelantovu web-stranicu upućivali apelantovim članovima ozbiljne prijetnje po život i tijelo, grubo ih vrijeđali, te pozivali ostale učesnike foruma na nasilje prema organizatorima Festivala.

40. MUP je 31. oktobra 2008. godine apelantu dostavio Informaciju o do tada preduzetim aktivnostima. U Informaciji je ukazano da je formiran operativni tim u saradnji s KT koji radi na razotkrivanju osoba koje su se nasilnički ponašale u vrijeme otvaranja Festivala, odnosno u periodu prije i nakon otvaranja Festivala, te koje su organizatorima i apelantovim članovima ugrozile sigurnost. Zatim, ukazano je da je IP adresa s koje je postavljen video spot na kojem se odsijeca glava jedne od organizatora Festivala locirana na teritoriji druge države. Utvrđeno je da je s ove adrese izvršen i hakerski upad na web-adresu koju koristi apelant, kao i da je s ove adrese upućen i značajan broj prijetnji organizatorima Festivala i apelantovim članovima. Ukazano je da je Interpol BiH policiji države na kojoj je adresa locirana uputio zahtjev za identifikaciju osobe ili osoba koje tu adresu koriste, te da se očekuju rezultati provjera. Dalje, ukazano je da je identifikovano sedam lica koja su se nasilnički ponašala u vrijeme otvaranja Festivala, te da je, u saglasnosti s KT, za svakog od njih sačinjen službeni izvještaj zbog postojanja osnovane sumnje da su počinili krivično djelo nasilničkog ponašanja, te da su izvještaji dostavljeni KT 29. oktobra 2008. godine. Zatim, ukazano je da su identifikovane četiri osobe koje su učešćem na forumu na apelantovoj web-stranici vrijeđali članove udruženja. Za sve te četiri osobe je po nalogu KT sačinjen službeni izvještaj zbog postojanja osnova sumnje da su počinili krivično djelo ugrožavanja sigurnosti, i izvještaji su dostavljeni KT 29. oktobra 2008. godine. Dalje, u Informaciji je ukazano da je s apelantovim predstavnicima održan sastanak 29. oktobra 2008. godine na kojem su prezentovani rezultati mjera i radnji koje su preduzimane u pripremi

osiguranja Festivala, tokom ceremonije otvaranja, kao i nakon odluke o prekidu Festivala, a tom sastanku su prisustvovali i predstavnici Helsinškog komiteta za ljudska prava. Najzad, ukazano je da MUP ne raspolaže informacijama da je prema organizatorima Festivala, apelantovim članovima ili aktivistima počinjeno krivično djelo povrede tajnosti pisma i drugih pošiljki i neovlaštenog prisluškivanja, kao i da MUP ostaje otvoren za svaki vid saradnje kojim bi se moglo doći u posjed takvih informacija.

41. PU je 17. novembra 2011. godine KT podnijela Izvještaj s priložima zbog postojanja osnova sumnje da su M. H. i M. M. počinili krivično djelo iz člana 362. KZFBiH, kao učesnici grupe koja je na dan otvaranja Festivala pokušala da nasilu uđe u zgradu Akademije likovnih umjetnosti u čemu su spriječeni intervencijom policije.

42. PU je 17. novembra 2008. godine pokrenula disciplinski postupak zbog osnovane sumnje o teškoj povredi službene dužnosti protiv četiri policijska službenika: policijskog službenika A. M. jer je naredio povlačenje jedinice prema zgradi Akademije likovnih umjetnosti pa je prostor na Skenderiji ostao nezaštićen, kojom prilikom su fizički napadnuti T. B., R. K. i A. V., državljanin Latvije; policijskog službenika N. F. jer nije, kao dio obezbjeđenja ispred zgrade Akademije likovnih umjetnosti, preduzeo dovoljne mjere i radnje kako bi se blagovremeno spriječili napadi, te lica koja su inicijatori nereda odmah identifikovali i procesuirali; policijskih službenika S. J. i T. T. zato što u Radićevoj ulici, gdje su bili raspoređeni, nisu blagovremeno preduzeli mjere i radnje kako bi spriječili napad na M. A. R. R., državljanina Španije.

43. Disciplinska komisija je rješenjem od 15. decembra 2008. godine utvrdila da su navedeni policijski službenici krivi za težu povredu službene dužnosti, te su im izrečene novčane kazne u iznosu 20% od mjesečne plaće na period četiri mjeseca.

44. Policijski odbor Kantona Sarajevo je rješenjem od 21. januara 2009. godine uvažio žalbe policijskih službenika i oslobodio ih odgovornosti. U obrazloženju rješenja je, pored ostalog, ukazano da iz Informacije upućene OHR-u od 8. oktobra 2010. godine proizlazi da je apelant na sastanku održanom 17. septembra 2008. godine tražio da prilaz Akademiji likovnih umjetnosti 24. septembra 2008. godine u periodu od 20:00 do 22:00 sati ostane slobodan, da se ne vrši kontrola osoba koje prilaze objektu, te najzad da apelant nije ograničio krug lica koja mogu pristupiti okupljanju jer su provjeru vršili tek na ulazu u objekat redari koje je angažovao apelant.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

45. Apelant tvrdi da su mu zbog propusta vlasti da preduzme neophodne, razumne i odgovarajuće pravne i praktične mjere povrijeđena prava iz člana II/3.b), f) i i) Ustava Bosne i Hercegovine i čl. 3, 8,

11, 13. i 14. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija), kao i iz člana 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju. Apelant tvrdi da je, uprkos svemu što je preduzeo kao udruženje, javna vlast bila i ostala neučinkovita kako u sprečavanju nasilja nad članovima i simpatizerima Udruženja tako i u provođenju djelotvorne istrage, otkrivanja i sankcionisanja onih koji su se govorom mržnje kao i fizičkim nasiljem obračunali s apelantovim pripadnicima. Stoga se „Udruženje kao apelant žali“ na povredu navedenih prava.

46. U prilog tvrdnji o povredi prava iz člana 3. Evropske konvencije apelant je istakao da je izostala djelotvorna istraga, kako u pogledu prijetnji koje su upućene njemu tako i njegovim članovima, ko su oni koji su prijetili članovima apelanta prije Festivala, ko su oni koji su hakirali apelantovu web-stranicu, ko su oni koji su napali apelantove članove i simpatizere tokom održavanja Festivala, odnosno da je izostalo njihovo izvođenje pred sud. Također, apelant navodi da su nadležni organi propustili da efikasno osiguraju skup, odnosno Festival, zbog čega je došlo do fizičkog povređivanja i nasilja nad apelantovim članovima i simpatizerima, kao i da su propustili da s tim u vezi provedu efikasnu istragu. Apelant ukazuje da niko nije odgovarao za krivično djelo zloupotrebe službenog položaja ili ovlasti iz člana 383, krivično djelo sprečavanja ili ometanja javnog okupljanja iz člana 190. stav 1, krivično djelo nasilničkog ponašanja iz člana 362, te krivično djelo oštećenja kompjuterskih podataka ili programa iz člana 393. stav 2. KZFBiH.

47. Zatim, apelant je ukazao da se garancije zaštite seksualnog života, odnosno seksualne orijentacije, koje su obuhvaćene članom 8. Evropske konvencije, odnose i na pravo svake osobe da bude djelotvorno zaštićena od napada na njen odabrani društveni identitet, kako u materijalnom tako i u proceduralnom smislu, što je u konkretnom slučaju potpuno izostalo.

48. Apelant tvrdi da mu je povrijeđeno pravo na slobodu okupljanja i udruživanja iz člana 11. Evropske konvencije jer je izostala zaštita njega, njegovih članova i simpatizera u ostvarivanju njihovog prava na mirno okupljanje s obzirom da prisutne policijske snage nisu bile ni adekvatne ni dovoljne da spriječe nasilje koje se dogodilo, a zbog čega je došlo do povređivanja njegovih članova i simpatizera. Također, ukazuje da je nasilje nastavljeno i daljnjim progonom organizatora i učesnika Festivala, a da se policijska zaštita svela samo na konstatovanje posljedica. Također, apelant ističe i da je izostala djelotvorna istraga koja mora biti provedena po službenoj dužnosti, odnosno da do danas nisu preduzete odgovarajuće mjere da se otkrije ko su bili organizatori i izvršioци napada na učesnike Festivala, niti je protiv nekog podignuta optužnica za krivično djelo sprečavanja ili ometanja javnog okupljanja iz člana 190. stav 1. Krivičnog zakona FBiH, iako su mediji objavili i slike i imena napadača.

49. U prilog tvrdnji o povredi prava na djelotvoran pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije apelant je istakao da je Parlamentarna skupština Vijeća Evrope donijela Rezoluciju 1926 (2008) kojom su osuđeni diskriminacija i nasilje prema organizatorima i učesnicima Sarajevo Queer festivala i kojom su vlasti BiH pozvane da „hitno i temeljito istraže te napade, te odgovorne privedu pravdi“. Apelant tvrdi da su javne vlasti propustile da to učine, te da mu na raspolaganju ne stoji efektivno pravno sredstvo zbog povrede prava iz čl. 3, 8. i 11. Evropske konvencije.

50. U vezi s povredom prava na zabranu diskriminacije iz člana 14. Evropske konvencije, u vezi s pravima iz čl. 3, 8, 11. i 13, te prava iz člana 1. Protokola broj 12, apelant je istakao da je glavni razlog za prijetnje članovima apelanta prije Festivala, kao i za napad tokom i nakon Festivala, seksualna orijentacija apelantovih članova i seksualni identitet pripadnika LGBTIQ populacije, kao i veliko javno neodobravanje njihove javne prezentacije. U vezi s tim je ukazano na medijske izjave državnih zvaničnika i predstavnika vjerskih zajednica o homoseksualizmu kao bolesti, privatnoj stvari koju treba ograničiti iza „četiri zida“ i drugim predrasudama i nepoznavanju LGBTIQ populacije, javno promovisanje govora mržnje na Internetu, što je redovno prijavljivano i dokumentovano nadležnim organima koji s tim u vezi nisu preduzeli nikakve mjere. Sve ovo imalo je za posljedicu dalje stigmatiziranje apelantovih članova i LGBTIQ populacije koja je inače stigmatizirana i obespravljena u bh. društvu. Apelant je zaključio da je nedjelovanjem vlasti da otkrije, spriječi i sankcioniše one koji su samo zbog seksualne orijentacije uputili prijetnje, napali i povrijedili apelantove članove koji su svi pripadnici LGBTIQ populacije, došlo do povrede njegovih prava iz naprijed citiranih članova Konvencije.

51. Apelant je zatražio da se obaveže nadležno tužilaštvo da hitno preduzme efikasne mjere radi okončanja istrage po svim podnesenim prijavama i da podigne optužnice protiv odgovornih lica po tim prijavama za odgovarajuća krivična djela, te da se Vlada Federacije BiH obaveže da apelantu, kao predstavniku članova i pripadnika LGBTIQ populacije, isplati naknadu nematerijalne štete od 50.000 KM zbog kršenja navedenih prava.

b) Odgovor na apelaciju

52. Kantonalno tužilaštvo je u odgovoru na apelaciju istaklo:

- da je u predmetu broj KT-2771/08 podiglo optužnicu protiv optuženog E. Dž. kojem je Općinski sud u Sarajevu za krivično djelo nasilničkog ponašanja iz člana 362. stav 1. i krivičnog djela sprečavanja službene osobe u obavljanju službene radnje iz člana 358. stav 3. u vezi sa stavom 1. KZFBiH izrekao kaznu zatvora u trajanju od jedne godine i istovremeno odredio da se ona neće izvršavati ukoliko u roku od dvije godine ne počini novo krivično djelo;

- u predmetu KT-3144/08 donijelo naredbu o neprovođenju istrage protiv H. M., V. A., M. A. i N. H., te da su organi za provođenje zakona upućeni da protiv navedenih lica pokrenu prekršajni postupak zbog prekršaja iz člana 8. stav 2. tačka 2. Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira, kao i prekršaja predviđenih Zakonom o komunalnoj djelatnosti;
- u predmetu broj KT-3144/08 koji je vođen protiv B. B., M. B., L. B., E. S. M. i N. E. donesena je naredba o neprovođenju istrage jer je utvrđeno da se radi o prekršaju;
- u predmetu broj KT-3142/08 donijeta je naredba o neprovođenju istrage protiv S. B. jer nije dokazano da je počinio krivično djelo nasilničkog ponašanja iz člana 362. stav 1. KZFBiH već da se radi o prekršaju iz člana 8. stav 2. tačka a) Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira;
- u predmetu broj KT-3367/08 podignuta je optužnica protiv S. P. zbog krivičnog djela nasilničkog ponašanja iz člana 362. stav 1. KZFBiH. Općinski sud je donio oslobađajuću presudu 26. januara 2010. godine, a žalba KT na ovu presudu je odbijena presudom Kantonalnog suda u Sarajevu od 30. maja 2011. godine;
- u predmetu broj KT 3368/08 protiv M. H. i M. M. donijeta je naredba o neprovođenju istrage 26. juna 2009. godine s uputom MUP-u Kantona Sarajevo da pokrene prekršajni postupak protiv ovih lica zbog prekršaja iz člana 8. stav 2. tačka a) Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira;
- u predmetu broj KT-2758/08 podignuta je optužnica protiv A. T. zbog krivičnog djela nasilničkog ponašanja iz člana 362. stav 1. KZFBiH. Općinski sud je izrekao presudu 2. oktobra 2010. godine, izrekavši mu uvjetnu osudu - kaznu zatvora od pet mjeseci s rokom provjere od jedne godine;
- u predmetu broj KTM-225/08 protiv Đ. L. 26. maja 2011. godine zbog krivičnog djela oštećenja tuđe stvari donijeta je naredba o neprovođenju istrage;
- postupano je i u predmetima KTA-2773/08, KTA-3094/08 i drugim predmetima označenim kao KTN.

53. KT je zaključilo da je preduzimalo radnje s ciljem da procesuiru odgovorne za dešavanja navedena u apelaciji, a po prijavama koje je podnio apelant, kao što su to učinili i MUP KS, te Općinski sud.

54. MUP KS je u odgovoru na apelaciju iznio hronologiju događaja prije, za vrijeme i nakon okončanja Festivala, te detaljno opisao mjere i radnje koje je preduzimao u vezi s prijavama koje je podnosio apelant, te pojedinačnim prijavama koje su podnosili njegovi članovi, kao i treća lica. Zatim, ukazano je da je u relevantnom periodu vršena razmjena informacija i operativnih saznanja s drugim

agencijama za provođenje zakona, kako u pogledu bezbjednosnih procjena prije održavanja Festivala tako i otkrivanja počinioca djela za vrijeme i nakon održavanja Festivala. U prilog ovih tvrdnji predloženi su pojedinačni akti iz ovog perioda. Ukazano je i da je na dan otvaranja Festivala došlo do incidenta zbog apelantovog propusta da osigura efikasnu zaštitu pozivnica učesnicima, koje je, kako je obavijestio u svojoj prijavi, upućivao putem Interneta i da je web-stranica hakovana. Zbog toga nije bilo moguće uspostaviti kontrolu na vanjskom prstenu obezbjeđenja, tako da je organizator mjere kontrole uspostavio tek na ulazu u objekat. Time je omogućen dolazak i grupe 50 do 70 lica koji su se predstavljali kao posjetioци Festivala. Kada je utvrđeno da nemaju pozivnice i akreditacije, policijski službenici su izvršili potpunu blokadu zgrade Akademije, propuštajući samo one koji su imali pozivnice, te tako osigurali bezbjednost u zgradi Akademije i nesmetano odvijanje ceremonije otvaranja.

55. Dalje, MUP je ukazao da:

- operativnim radom na terenu nije uspio da dođe do saznanja ko su lica koja su postavila plakate po gradu, a koje je apelantova članica S. Đ. prijavila 4. septembra 2008. godine;
- KT je 30. juna 2009. godine obavijestilo PU da je donijelo naredbu o neprovođenju istrage protiv B. B., M. B., L. B., E. S. M i N. E. zbog postojanja osnova sumnje da su na štetu apelantovih članova počinili krivična djela iz čl. 362. i 183. KZFBiH, jer se u radnjama navedenih lica stiču obilježja prekršaja. PU je 18. augusta 2009. godine pokrenula prekršajni postupak pred Općinskim sudom koji je rješenjem od 15. decembra 2010. godine postupak obustavio zbog nastupanja zastarjelosti;
- KT je 26. juna 2009. godine obavijestilo PU da je donijelo naredbu o neprovođenju istrage zbog postojanja osnova sumnje da su M. H. i M. M. počinili krivično djelo iz člana 362. KZFBiH jer se radi o prekršaju. PU je 18. augusta 2009. godine pokrenula prekršajni postupak, a Općinski sud je 16. decembra 2009. godine donio rješenje kojim je M. H. i M. M. proglasio odgovornim za prekršaj iz člana 8. stav 2. tačka a) Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira;
- KT je obavijestilo PU da je 1. jula 2009. godine donijelo naredbu o neprovođenju istrage protiv M. H., V. A., M. A. i N. H. zbog krivičnog djela iz člana 183. KZFBiH jer se radi o prekršaju. PU je pokrenula prekršajni postupak 18. augusta 2009. godine. Općinski sud je rješenjem od 24. decembra 2009. godine obustavio postupak zbog nastupanja apsolutne zastarjelosti;
- protiv četiri policijska službenika je 17. novembra 2008. godine pokrenut disciplinski postupak zbog osnovane sumnje o teškoj povredi službene dužnosti, a odlukom Disciplinske komisije su

proglašeni odgovornim i izrečene su im sankcije, te je Policijski odbor uvažio njihove žalbe i oslobodio ih odgovornosti.

56. MUP KS je zaključio da su neosnovani apelantovi navodi da je propušteno preduzimanje adekvatnih mjera s ciljem da se obezbijedi Festival, kao i radnji i mjera na otkrivanju i kažnjavanju onih koji su narušili javni red i mir u toku održavanja Festivala, te kažnjavanje policijskih službenika koji su počinili teže povrede službene dužnosti.

V. Relevantni propisi

57. **Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine** („Službene novine FBiH“ br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05) u relevantnom dijelu glasi:

Član 190.

Sprečavanje ili ometanje javnog okupljanja

(1) Ko uskrati ili omete pravo građana na javno okupljanje, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

(2) Službena osoba koja krivično djelo iz stava 1. ovog člana učini zloupotrebom svoga položaja ili ovlašćenja,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

58. **Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine** („Službene novine FBiH“ 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10 i 8/13) u relevantnom dijelu glasi:

Član 45.

Prava i dužnosti

(1) Osnovno pravo i osnovna dužnost tužitelja je otkrivanje i gonjenje učinitelja krivičnih djela koja su u nadležnosti suda.

(2) Tužitelj ima pravo i dužan je da:

a) odmah po saznanju da postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično djelo preduzme potrebne mjere u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage, pronalaženja osumnjičenoga, rukovođenja i nadzora nad istragom, kao i radi upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezanih za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjava i dokaza,

b) provede istragu u skladu s ovim zakonom,

(...)

Član 233. stav 3.

Nadzor tužitelja nad radom ovlaštenih službenih osoba

(3) Ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora do pet godina, ovlaštena službena osoba je dužna obavijestiti tužitelja o svim raspoloživim informacijama, radnjama i mjerama koje je preduzela najkasnije sedam dana od dana saznanja o postojanju osnovane sumnje da je krivično djelo učinjeno.

59. Zakon o javnom okupljanju („Službene novine KS“ broj 17/01) u relevantnom dijelu glasi:

Član 2. stav 1.

Građani imaju pravo na mirno okupljanje i javni protest (u daljem tekstu: javno okupljanje) pod uvjetima propisanim ovim zakonom.

Član 9.

Organizator javnog okupljanja određuje voditelja.

Organizator i voditelji, ustrojavaju redarsku službu i određuju redare koji su dužni održavati red i mir u skladu s utvrđenim mjerama osiguranja.

Ako mjere osiguranja koje je utvrdio organizator nisu dovoljne, Policijska uprava nalaže organizatoru provođenje dodatnih mjera osiguranja.

Ako organizator ne postupi u skladu sa nalogom Policijske uprave, Policijska uprava može zabraniti javno okupljanje.

Član 16.

Novčanom kaznom od 500 do 5.000 KM kaznit će se za prekršaj organizator javnog okupljanja-pravna osoba:

(...)

5. ako postupi suprotno odredbama člana 9. ovog zakona.

60. Zakon o unutrašnjim poslovima Kantona Sarajevo („Službene novine KS“ br. 22/00, 15/02, 18/02 i 28/02) u relevantnom dijelu glasi:

Član 2.

Unutrašnji poslovi iz nadležnosti Kantona su:

(...)

6. Poslovi i zadaci u vezi sa: održavanjem javnih skupova, (...)

Član 30.

Policijska vrši upravne, stručne i druge poslove i zadatke koji se odnose naročito na: zaštitu života i lične sigurnosti ljudi, zaštitu imovine, sprječavanje i otkrivanje

krivičnih djela, pronalaženje i hvatanje počinitelja krivičnih djela i njihovo privođenje nadležnim organima u slučajevima kada to nije u nadležnosti sudske policije, održavanje javnog reda i mira, vršenje kriminalističko-tehničkih poslova, sigurnost, kontrolu i regulisanje saobraćaja na putevima, i zaštitu određenih osoba.

61. Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira („Službene novine KS“ br. 18/07 i 7/08) u relevantnom dijelu glasi:

Član 8.

(Prekršaji i novčane kazne za fizička lica)

(1) Novčanom kaznom od 100,00 KM će se kazniti za prekršaj:

a) ko na javnom mjestu narušava javni red i mir svađom, vikom, nepristojnim ili drskim ponašanjem,

(...)

(2) Novčanom kaznom od 200,00 do 600,00 KM će se kazniti za prekršaj:

a) ko na javnom mjestu narušava javni red i mir naročito drskim ponašanjem, grubim vrijeđanjem drugog lica ili drugim bezobzirnim ponašanjem ugrožava sigurnost ljudi ili izaziva osjećanje fizičke ugroženosti, uznemirenosti ili negodovanja lica,

(...)

VI. Dopustivost

62. U skladu s članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

63. U skladu s članom 18. stav 1. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvornih pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku kojeg je koristio.

Neovlašteno lice

64. Apelant tvrdi da su zbog propusta javnih vlasti da osiguraju skup, kao i da provedu efektivnu istragu u otkrivanju i procesuiranju organizatora i inicijatora nasilja koje se dogodilo, njegovim članovima i simpatizerima povrijeđena sljedeća prava: pravo lica da ne bude podvrgnuto mučenju niti nečovječnom ili ponižavajućem tretmanu ili kazni iz člana II/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 3. Evropske konvencije, pravo na privatni život iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije, pravo na slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja iz člana II/3.i) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 11. Evropske konvencije, pojedinačno i u vezi s pravom na efektivni

pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije i zabranu diskriminacije iz člana 14. Evropske konvencije.

65. Pri ispitivanju dopustivosti apelacije u ovom dijelu Ustavni sud je pošao od odredaba člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, i člana 18. stav 3. tačka d) Pravila Ustavnog suda.

66. Član VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

67. Član 18. stav 3. tačka d) Pravila Ustavnog suda u relevantnom dijelu glasi:

(3) Apelacija nije dopustiva ako postoji neki od sljedećih slučajeva:

d) apelaciju je podnijelo neovlašteno lice;

68. Ustavni sud primjećuje da je apelant pravna osoba, nevladina organizacija koja se, kako je u apelaciji i navedeno, zalaže za promociju i zaštitu kulture, identiteta, ljudskih prava i pružanja podrške LGBTIQ osobama, te uklanjanje svih oblika diskriminacije i nejednakosti na osnovu spola, roda, seksualne orijentacije, spolnog identiteta, rodnog identiteta, rodnog izražavanja, interspolnih karakteristika. Također, apelant je istakao da je, uprkos svemu što je preduzeo kao udruženje, javna vlast bila i ostala neučinkovita kako u sprečavanju nasilja nad njim, članovima i simpatizerima Udruženja, tako i u provođenju djelotvorne istrage, otkrivanja i sankcionisanja onih koji su se govorom mržnje kao i fizičkim nasiljem obračunali s apelantovim pripadnicima. Stoga se „Udruženje kao apelant žali“ na povredu navedenih prava.

69. Ustavni sud podsjeća da Evropski sud odbija da prihvati kao aplikante nevladine organizacije koje su uspostavljene jedino sa svrhom da štite prava navodnih žrtava (vidi Evropski sud, *Smits, Kleyn, Mettler Toledo B.V. al., Raymakers, Vereniging Landelijk Overleg Betuweroute i Van Helden protiv Holandije* (dec.), aplikacije br. 39032/97, 39343/98, 39651/98, 43147/98, 46664/99 i 61707/00, 3. maj 2001. godine, u pogledu aplikanta *Vereniging Landelijk Overleg Betuweroute; Stichting Mothers of Srebrenica i drugi protiv Holandije*, aplikacija broj 65542/12, 11. jun 2013. godine, stav 116), kao i nevladine organizacije čija je potpuna svrha zaštita ljudskih prava (vidi Evropski sud, *Van Melle and Others protiv Holandije* (dec.), aplikacija broj 19221/08, 29. septembar 2009. godine, u pogledu aplikanta *Liga voor de Rechten van de Mens*).

70. Nadalje, prema stanovištu Evropskog suda, pravna osoba se može pozivati samo na povredu svojih vlastitih prava, ali ne i na povredu prava svojih članova, jer član 35. Konvencije pojedincima ne osigurava pokretanje jedne vrste *actio popularis* za interpretiranje Konvencije (vidi Evropski sud, *Ada*

Rossi i drugi protiv Italije (dec.), aplikacije broj 55185/08, 55483/08, 55516/08, 55519/08, 56010/08, 56278/08, 58420/08 i 58424/08, ECHR 2008–...).

71. Najzad, u predmetu *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu protiv Rumunije* (vidi Evropski sud, presuda od 17. jula 2014. godine, dostupna na <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-145577>) i ukazao:

„102. (...) Kada aplikant izabere, u skladu sa članom 36. stav 1. Pravila da aplikaciju uloži putem predstavnika a ne lično, član 45. Pravila zahtjeva od njega da izda pismenu punomoć koja je potpisana. Neophodno je da predstavnik pokaže da je dobio određene i izričite upute od navodne žrtve u smislu člana 34. Evropske konvencije a u čijem interesu će postupati pred Sudom (vidi, *Post protiv Holandije*, (dec) aplikacija broj 21717/08 od 20. januara 2009. godine, u vezi sa validnošću punomoći, vidi *Aliev protiv Gruzije*, aplikacija broj 522/04, §§ 44-49, 13. januar 2009. godine).

103. Međutim, Evropski sud smatra da mogu postojati posebni razlozi u slučaju žrtava navodnih povreda prava iz čl. 2., 3. i 8. Evropske konvencije.

Pri tom, posebna pažnja poklonjena je ranjivosti žrtve s obzirom na godine, pol ili nesposobnost, a što ih je učinilo nesposobnim da ulože aplikaciju Sudu, te vezama između osobe koja je uložila aplikaciju i žrtve (vidi, *mutatis mutandis*, Evropski sud, *İlhan protiv Turske*, [GC], no. 22277/93, stav 55., ECHR 2000-VII u kom je aplikant uložio aplikaciju u ime svog brata s kojim se loše postupalo; *Y.F. protiv Turske*, aplikacija broj 24209/94, stav 29, ECHR 2003–IX u kom se suprug žalio da je njegova supruga bila prinuđena da prođe ginekološki pregled; *S.P., D.P. i A.T. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, aplikacija broj 23715/94, Odluka Komisije od 20. maja 1996. godine, u kom je aplikacija bila podnijeta advokata u ime djece koju je predstavljao u postupku pred domaćim sudovima u kom je bio imenovan od njihovog staratelja kog je odredio sud).

Nasuprot tome, u predmetu, *Nencheva i Ostali protiv Bugarske*, (aplikacija broj 48609/06, 18. jun 2013. godine), Evropski sud nije priznao status žrtve aplikantu, nevladinoj organizaciji, koja je djelovala u ime direktnih žrtava kršenja prava iz čl. 2., 3. i 13. Evropske konvencije, ukazujući da NGO nije vodila postupak pred domaćim sudovima, kao i da činjenice na koje se žalila nisu imale učinak na njen rad, obzirom da je nastavila raditi u skladu sa ciljevima zbog kojih je osnovana. Priznajući rodbini nekih od žrtava da se mogu pojaviti kao aplikanti, Sud je, ipak ostavio otvorenim pitanje

zastupanja žrtava koje nisu bile u stanju da djeluju u vlastito ime pred njim, prihvatajući da posebne okolnosti mogu zahtijevati posebne mjere.“

72. Naime, navedeni predmet ticao se izuzetno ranjive osobe bez bliskih rođaka, g. Câmpeanu, mladog Roma s ozbiljnim mentalnim smetnjama, koji je bio obolio od HIV-a, koji je cijeli život proveo u ustanovama pod državnim nadzorom i koji je umro u bolnici, navodno, zbog nebrige. Nakon njegove smrti, iako nije mala nikakav kontakt s njim dok je bio živ, kao ni bilo kakvo ovlaštenje ili uputstvo od njega ili druge ovlaštene osobe, nevladina organizacija *Centre for Legal Resources* (u daljnjem tekstu: CLR) je podnijela aplikaciju Evropskom sudu zbog povrede prava iz člana 2, 3, 5, 8, 13. i 14. Evropske konvencije.

73. Evropski sud je CLR prihvatio kao *de facto* predstavnika g. Câmpeanu, ukazujući: da je gospodin Câmpeanu, u smislu člana 34. Evropske konvencije, direktna žrtva okolnosti koje su dovele do njegove smrti, a što čini suštinu navoda koji su istaknuti pred sudom u vezi s članom 2. (stav 106); da se CLR ne može smatrati indirektnom žrtvom jer nije pokazao dovoljno „blisku vezu“ s direktnom žrtvom niti je dokazao da ima „lični interes“, imajući u vidu kako su oni definisani u praksi suda (stav 107); da g. Câmpeanu, s obzirom na njegovu izuzetnu ranjivost, za vrijeme života nije bio u stanju pokrenuti bilo kakav postupak pred domaćim organima bez odgovarajuće pravne podrške i savjeta (stav 108); da je CLR nakon njegove smrti pokrenuo postupke pred domaćim organima s ciljem da rasvijetli okolnosti njegove smrti, te nakon što je zaključena istraga u kojoj je utvrđeno da nema kriminalnih radnji u vezi sa smrću g. Câmpeanu, podnio aplikaciju Sudu (stav 109); da domaće vlasti nisu osporavale i dovodile u pitanje djelovanje CLR pred zdravstvenim i sudskim tijelima u postupcima koje je pokrenuo, iako se radilo o djelovanju koje bi inače trebao preduzeti staratelj ili predstavnik (stav 110); da g. Câmpeanu u trenutku smrti nije imao bliske rođake kao ni da mu, zbog propusta javnih vlasti, nije bio imenovan staratelj iako je to bila zakonska obaveza, da je CLR uključen u njegov slučaj kao predstavnik na nacionalnom nivou neposredno nakon njegove smrti kada on očigledno više nije mogao izraziti bilo kakvu želju u vezi sa svojim potrebama i interesima i zahtijevati bilo kakve pravne lijekove, te da suštinu žalbe čine navodi o povredi člana 2. koje on kao direktna žrtva zbog smrti više ne može pokrenuti (stav 111); da, s obzirom na izuzetne okolnosti slučaja i ozbiljnu prirodu povreda, CLR treba biti omogućeno da djeluje kao predstavnik iako nema punomoć koju je izdao g. Câmpeanu da može djelovati u njegovo ime, te iako je aplikacija podnijeta nakon njegove smrti jer u suprotnom ozbiljne povrede Konvencije ne bi mogle biti ispitane na međunarodnom nivou s rizikom da država izbjegne odgovornost, a kao rezultat njenog propusta da imenuje, u skladu sa zakonom, pravnog zastupnika (stav 112); te, najzad, da je prihvatanje CLR kao predstavnika g. Câmpeanu u skladu s pristupom koji se primjenjuje u vezi s pravom na žalbu sudu u

smislu člana 5. stav 4. Evropske konvencije u slučajevima mentalno oboljelih osoba (član 5. stav 1.e)), te osiguranja pristupa sudu ovim licima bilo lično bilo kroz određenu formu zastupanja (stav 113).

74. Ustavni sud smatra da se pri ocjeni dopustivosti ovog dijela apelacije u cjelini može rukovoditi navedenim principima Evropskog suda.

75. U tom kontekstu Ustavni sud zapaža da je apelant nevladina organizacija, pravna osoba koja se bavi promocijom i zaštitom ljudskih prava, te koja se žali na povredu naprijed pobrojanih prava svojih članova. Zatim, apelant uz apelaciju nije predočio punomoć za zastupanje niti jednog od svojih članova, pripadnika i simpatizera kojim su, kako tvrdi, navedena prava povrijeđena, shodno članu 21. stav 2. Pravila Ustavnog suda, niti je učinio mogućim ili vjerovratnim da oni to nisu u stanju i učiniti odnosno da su javne vlasti propustile da u skladu sa zakonom ovim licima imenuju staratelja ili predstavnika. Dalje, a kako proizlazi iz činjenica predmeta, apelantovi članovi i simpatizeri, a ne apelant, su u vezi s uvredama, maltretiranjem i fizičkim napadima kojim su bili izloženi prije, za vrijeme i nakon održavanja Festivala, lično podnijeli prijave nadležnim organima po kojim su oni i postupali, odnosno ova lica, a ne apelant su inicirali postupke pred nadležnim organima čija neefikasnost u pogledu istrage i procesuiranja čini suštinu apelantovih navoda u vezi s povredom prava njegovih članova. Apelant u apelaciji ne navodi niti je na bilo koji način učinio mogućim ili vjerovratnim da su ova lica na bilo koji način bila onemogućena ili da im je uskraćeno da se u vezi s podnijetim prijavama obraćaju nadležnim organima, odnosno da se i sami obrate Ustavnom sudu zbog kršenja navedenih prava, pri tom posebno imajući u vidu da su prava iz člana 3. i 8. Evropske konvencije neprenosiva prava (vidi naprijed citiranu, *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu*, stav 100). Najzad, iz obimne dokumentacije predočene Ustavnom sudu ne može se zaključiti da je zbog povrede prava njegovih članova i simpatizera, odnosno činjenica na koje se žali, apelant prestao da radi u skladu s ciljevima zbog kojih je osnovan.

76. Dovodeći u vezu specifične okolnosti konkretnog slučaja s navedenim principima Evropskog suda, Ustavni sud smatra da je apelaciju u ovom dijelu podnijelo neovlašteno lice.

77. S obzirom na sve navedeno, Ustavni sud zaključuje da je, u smislu člana 18. stav 3. tačka d) Pravila Ustavnog suda, apelacija u dijelu koji se tiče povrede navedenih prava apelantovih članova i simpatizera nedopustiva jer ju je podnijelo neovlašteno lice.

Ratione materiae

78. Apelant tvrdi da su zbog propusta javnih vlasti da osigura skup i da provede efektivnu istragu u otkrivanju i procesuiranju organizatora i inicijatora nasilja koje se dogodilo povrijeđeno *njegovo pravo* da ne bude podvrgnut mučenju niti nečovječnom ili ponižavajućem tretmanu ili kazni iz člana II/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 3. Evropske konvencije, pravo na privatni život iz člana

II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije, pojedinačno i u vezi s pravom na efektivni pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije i pravom na nediskriminaciju iz člana 14. Evropske konvencije.

79. Pri ispitivanju dopustivosti apelacije u ovom dijelu Ustavni sud je pošao od odredaba člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, te člana 18. stav 3. tačka h) Pravila Ustavnog suda.

80. Član VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

81. Član 18. stav 3. tačka h) Pravila Ustavnog suda u relevantnom dijelu glasi:

(3) Apelacija nije dopustiva ako postoji neki od sljedećih slučajeva:

h) apelacija je ratione materiae inkompatibilna s Ustavom;

a) U odnosu na član II/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 3. Evropske konvencije

82. U konkretnom slučaju apelant, nevladina organizacija, tvrdi da su povrijeđena njegova prava iz člana II/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 3. Evropske konvencije.

83. S tim u vezi Ustavni sud podsjeća da se prema stanovništvu Evropskog suda izraz „žrtva“ u smislu člana 34. Konvencije mora tumačiti autonomno i nezavisno od domaćeg koncepta kao što je interes da se uzme učešće u postupku ili sposobnost da se to učini. Prema stavu Evropskog suda, da bi aplikant bio u poziciji tvrditi da je žrtva kršenja jednog ili više prava i sloboda garantovanih Konvencijom i njenim protokolima, treba da postoji dovoljno direktna veza između aplikanta i štete koju tvrdi da je pretrpio kao rezultat navodne povrede (vidi, pored ostalih, Evropski sud, *Association des amis de Saint-Raphaël et de Fréjus protiv Francuske* (dec.), aplikacija broj 45053/98, 29. februar 2000. godine). Također, a kako je već ukazano u ovoj odluci, prema stanovištu Evropskog suda, pravna osoba se može pozivati samo na povredu svojih vlastitih prava ali ne i na povredu prava svojih članova.

84. Ustavni sud ukazuje da se prava garantovana članom 3. odnose na ljudska bića, ali ne i na druge pravne osobe, i prema stanovištu Evropskog suda, po svojoj suštini to ne mogu biti prava koja mogu uživati pravne osobe poput privatnih udruženja (vidi naprijed citiranu, *Verein "Kontakt-Information-Therapie" (KIT) protiv Austrije*, odluka o dopustivosti od 12. oktobra 1988. godine).

85. S obzirom da je apelant nevladina organizacija, pravna osoba, kao i da se suština njegovih navoda u ovom dijelu odnosi na povredu prava njegovih članova i simpatizera, kao i da ovo nije dovelo do prestanka apelantovog rada radi ostvarivanja cilja zbog kojeg je osnovan, te najzad, imajući

u vidu da se garancije ustanovljene članom 3. odnose na ljudska bića ali ne i na pravne osobe, Ustavni sud smatra da apelant, kao pravna osoba, ne može uživati garancije iz člana II/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 3. Evropske konvencije.

b) U odnosu na pravo iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije

86. Zatim, apelant se pozvao na povredu člana 8. Evropske konvencije.

87. Ustavni sud podsjeća da član 8. Evropske konvencije štiti četiri vrijednosti: porodični život, dom, prepisku i privatnost. Kada su u pitanju pravne osobe kao žrtve povrede prava iz ovog člana, Evropski sud je zauzeo stav da pravne osobe uživaju zaštitu prava na „dom“ u smislu člana 8. Evropske konvencije (vidi Evropski sud, *Société Colas Est i drugi protiv Francuske*, aplikacija broj 37971/97, stav 41. ECHR 2002-III; *Buck protiv Njemačke*, aplikacija broj 41604/98, stav 31, 28. april 2005. godine i *Kent Pharmaceuticals Limited i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (dec.), aplikacija broj 9355/03, 11. oktobar 2005. godine). Zatim, prepiska i drugi oblici komunikacije -pravne osobe uživaju garancije „prepiske“ u smislu člana 8. Evropske konvencije (vidi Evropski sud, *Halford protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 25. juna 1997. godine, p. 1016, stav 44; *Aalmoes i drugi protiv Holandije* (dec.), aplikacija broj 16269/02, 25. novembar 2004. godine). Najzad, prema stanovištu Evropskog suda, pravne osobe mogu biti žrtve tajnog nadzora (vidi Evropski sud, *Mersch i drugi protiv Luksemburga*, aplikacije br. 10439-41/83, 10452/83, 10512/83 i 10513/83, Odluka Komisije od 10. maja 1985. godine, Odluke i izvještaji (DR) 43, p. 34, na str. 113-14). U dosadašnjoj praksi, Evropski sud je ostavio otvorenim pitanje da li pravna osoba može imati „privatni život“ u smislu člana 8. Evropske konvencije (vidi Evropski sud, *Case of The Association for European Integration and Human Rights and Ekimdzhiiev protiv Bugarske*, presuda od 28. juna 2007. godine, stav 60).

88. Ustavni sud podsjeća da identifikacija spola, seksualna orijentacija i spolni život spadaju u privatni život zaštićen članom 8. Evropske konvencije i kroz njih se štiti najintimnija sfera života svakog ljudskog bića (vidi Evropski sud, *Dudgeon protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 22. oktobra 1981. godine, st. 41. i 52, Serija A br. 45; *Laskey, Jaggard i Brown protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 19. februara 1997. godine, stav 36, Izvještaji o presudama i odlukama 1997-I).

89. U konkretnom slučaju apelant tvrdi da mu je pravo iz člana 8. Evropske konvencije povrijeđeno jer se garancija zaštite seksualnog života, odnosno orijentacije, obuhvaćena ovim članom odnosi i na pravo svake osobe da bude djelotvorno zaštićena od napada na njen odabrani društveni identitet, a što je u konkretnom slučaju, kako tvrdi, potpuno izostalo.

90. Ustavni sud primjećuje da je apelant, nevladina organizacija koja se zalaže za promociju i zaštitu kulture, identiteta, ljudskih prava i pružanja podrške LGBTIQ osobama, te uklanjanje svih oblika diskriminacije i nejednakosti na osnovu spola, roda, seksualne orijentacije, spolnog identiteta, rodnog identiteta, rodnog izražavanja, interspolnih karakteristika, a u čemu se ogleda i njegov društveni identitet. Zatim, a kako proizlazi iz naprijed citiranog stava Evropskog suda, seksualni život odnosno orijentacija predstavlja vrijednosti koje su inherentne ljudskom biću, fizičkim licima, pa u tom smislu ne mogu činiti dio društvenog identiteta pravnog lica čak i kad se on ogleda u promociji i zaštiti prava specifične grupe kao i otklanjanja svih oblika nejednakosti i diskriminacije u oblasti seksualnog života odnosno orijentacije. Stoga Ustavni sud smatra da, i pored činjenice da je Evropski sud još uvijek ostavio otvorenim pitanje da li pravna osoba može imati „privatni život“ u smislu člana 8. Evropske konvencije, seksualni život odnosno orijentacija, kao vrijednosti inherentne ljudskom biću, ne mogu biti vrijednosti koje se garantuju pravnom licu u sferi privatnog života iz člana 8. Evropske konvencije, a što je suština apelantovih navoda u ovom dijelu.

91. Shodno navedenom proizlazi da apelant, kao pravna osoba, ne može uživati pravo na privatni život u sferi identifikacije spola, seksualne orijentacije i spolnog života iz člana 8. Evropske konvencije.

92. Ustavni sud zaključuje da je apelacija u dijelu koji se odnosi na povredu navedenih apelantovih prava, u skladu s članom 18. stav 3.h) Pravila Ustavnog suda, *ratione materiae* inkompatibilna s Ustavom Bosne i Hercegovine.

93. Shodno navedenom, a s obzirom na akcesornu prirodu prava na efektivni pravni lijek iz člana 13. i prava na zabranu diskriminacije iz člana 14. Evropske konvencije, to je apelacija u dijelu o kršenju ovih prava u vezi s naprijed navedenim pravima u smislu člana 18. stav 3. tačka h) Pravila Ustavnog suda *ratione materiae* inkompatibilna s Ustavom Bosne i Hercegovine.

Dopustivost u odnosu na član II/3.i) Ustava Bosne i Hercegovine i član 11. Evropske konvencije pojedinačno i u vezi s čl. 13. i 14. Evropske konvencije, te članom 1. Protokola broj 12

94. Apelant tvrdi da mu je povrijeđeno pravo na slobodu okupljanja jer policijske snage nisu bile dovoljne i adekvatne da osiguraju bezbjednost njega, njegovih simpatizera, članova i učesnika Festivala, kao i da su javne vlasti propustile da provedu adekvatnu istragu i kazne počinioca nasilja.

95. Ustavni sud podsjeća da je članom 11. Evropske konvencije pravo na slobodu okupljanja garantovano svima koji imaju namjeru organizovati mirno okupljanje. Zatim, prema stanovištu Evropskog suda, garancije ustanovljene ovim članom pokrivaju kako privatna tako i javna okupljanja. Najzad, garancije ustanovljene ovim članom odnose se na organizatora okupljanja, čak i kad se u ulozi

organizatora pojavljuje udruženje (vidi Evropski sud, *Christians Against Racism and Fascism protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka o dopustivosti od 16. jula 1980. godine; *Rassemblement jurassien and Unité jurassienne protiv Švajcarske*, odluka o dopustivosti od 10. oktobra 1979. DR 17, p. 93 i p. 119).

96. U konkretnom slučaju apelant je imao ulogu organizatora Festivala kojeg su, kao mirno okupljanje, što i jeste jedan od zakonom propisanih uvjeta za izdavanje dozvole, odobrile javne vlasti. Shodno navedenom, apelant se može pozivati na garancije utvrđene članom 11. Evropske konvencije.

97. Dalje, s obzirom da apelant uživa garancije iz člana 11. Evropske konvencije, uživa i garancije iz čl. 13. i 14. Evropske konvencije u pogledu osiguranja efektivnog pravnog sredstva za zaštitu i ostvarivanje ovog svog prava, kao i da u svom uživanju i zaštiti ne bude diskriminisan.

98. S obzirom da u skladu s članom 18. stav 2. Pravila Ustavnog suda Ustavni sud može izuzetno razmatrati apelaciju i kada nema meritorne odluke nadležnog suda, ukoliko apelacija ukazuje na ozbiljna kršenja prava i osnovnih sloboda koje štite Ustav Bosne i Hercegovine ili međunarodni dokumenti koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini, apelacija je u ovom dijelu dopustiva.

99. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, te člana 18. st. 2, 3. i 4. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da apelacija u ovom dijelu ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

100. Apelant tvrdi da mu je povrijeđeno pravo iz člana 11. Evropske konvencije jer su javne vlasti propustile da preduzmu potrebne mjere i radnje i da adekvatno osiguraju bezbjedno odvijanje Festivala, kao i da su propustile da provedu efektivnu istragu, te otkriju i sankcionišu lica koja su izazvala nasilje.

Pravo na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja

101. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

i) Slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugima.

102. Član 11. Evropske konvencije glasi:

1. Svako ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja s drugima, uključujući i pravo osnivanja sindikata i pridruživanja sindikatima zbog zaštite svojih interesa.

2. Ova prava neće biti ograničena izuzev na način propisan zakonom i koji je neophodan u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti ili javne

---

sigurnosti, u cilju sprječavanja nereda ili zločina, zaštite zdravlja ili morala ili zaštite prava i sloboda drugih. Ovim članom se ne zabranjuje uvođenje zakonitih ograničenja na ona prava koja uživaju pripadnici oružanih snaga, policije ili državne administracije.

103. U konkretnom slučaju apelant se žali da mu je povrijeđena sloboda okupljanja jer su javne vlasti propustile da na adekvatan način osiguraju skup, odnosno da su propustile s tim u vezi preduzeti neophodne mjere. Također, apelant tvrdi da su javne vlasti propustile da preduzmu efektivnu istragu u otkrivanju i procesuiranju organizatora i inicijatora nasilja koje se dogodilo.

104. Pravo na slobodu okupljanja predstavlja fundamentalno pravo u demokratskom društvu i, kao i pravo na slobodu izražavanja, jedno je od osnova takvog društva (vidi Evropski sud, *G protiv Njemačke*, aplikacija broj 13079/87, odluka o dopustivosti od 6. marta 1989. godine; *Rai i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, aplikacija broj 25522/94, odluka o dopustivosti od 6. aprila 1995. godine). Ustavni sud podsjeća da član 11. Evropske konvencije javnim vlastima nameće obavezu da se uzdrže od arbitrarnog miješanja u pravo na slobodu udruživanja i okupljanja. Međutim, istinska i efektivna sloboda okupljanja i udruživanja ne može se ograničiti samo na obavezu države da se ne miješa, jer čisto negativni koncept ne bi bio u skladu sa svrhom i ciljem ovog člana niti s konvencijom uopće. Zbog toga postoji pozitivna obaveza države da osigura efektivno uživanje prava na slobodu okupljanja (vidi Evropski sud, *Wilson, National Union of Journalists i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, aplikacije br. 30668/96, 30671/96 i 30678/96, stav 41, ECHR 2002-V) čak i u odnosima između pojedinaca (vidi *Plattform "Ärzte für das Leben" protiv Austrije*, presuda od 21. juna 1988. godine, Serija A no. 139, p. 12, stav 32). Stoga je na javnim vlastima obaveza da osiguraju istinsko funkcionisanje udruženja i političkih partija čak i onda kada ljute ili vrijeđaju osobe koje se protive zakonitim idejama i zahtjevima koje udruženje ili partija nastoji promovisati. Zatim, njihovi članovi moraju biti u stanju održavati skupove bez straha da će biti objekt fizičkog napada njihovih protivnika. Ovaj strah može udruženje ili drugu grupu koja podržava zajedničke ideje ili interese obeshrabriti od otvorenog izražavanja mišljenja o kontraverznim pitanjima koja se tiču zajednice. Najzad, u demokratskom društvu, pravo na kontrademostracije ne može se proširiti na sprečavanje prava na slobodu okupljanja (vidi Evropski sud, *Ouranio Toxo i drugi protiv Grčke*, presuda od 20. oktobra 2005. godine, stav 37. s referencama na navedenu praksu Evropskog suda).

105. Ustavni sud ukazuje da su u odgovoru na apelantove tvrdnje da nisu preduzete adekvatne mjere zaštite u svrhu osiguranja skupa, MUP odnosno PU, istakli da je do eskalacije nasilja na dan otvaranja Festivala došlo zbog apelantovog propusta da provede mjere koje su mu naložene, činjenice da su pozivnice dijeljenje putem e-maila iako je apelantova web-stranica već bila „hakovana“, te najzad

apelantove pogrešne procjene o broju posjetilaca jer je, za svih pet dana Festivala, najavio oko 300 posjetilaca a već prvi dan se pojavilo oko 250 ljudi.

106. Ustavni sud podsjeća da je obaveza javnih vlasti da preduzmu razumne i prikladne mjere da omoguće da se dozvoljeni protesti odvijaju mirno. Međutim, one to ne mogu i apsolutno garantovati, i imaju široka diskreciona prava u izboru sredstava koja će koristiti (vidjeti, *mutatis mutandis*, Evropski sud, *Abdulaziz, Cabales i Balkandali* od 28. maja 1985. godine, Serija A br. 94, str. 33 i 34, stav 67, i *Rees* od 17. oktobra 1986. godine, Serija A, br. 106, str. 14 i 15, st. 35 do 37). U ovoj oblasti obaveza koju preuzimaju javne vlasti u skladu s članom 11. Konvencije je obaveza u pogledu mjera koje će biti preduzete, a ne rezultata koji će biti postignuti. U tom smislu, Evropski sud ne ispituje pravovremenost i taktiku policije već samo ispituje da li je osnovana tvrdnja da nisu preduzete neophodne mjere (vidi, naprijed citiranu, *Plattform "Ärzte für das Leben"*, stav 36).

107. Ustavni sud primjećuje da se, kao organizator Festivala, shodno Zakonu o javnom okupljanju građana, obratio nadležnoj PU odnosno MUP-u za izdavanje dozvole, koju je i dobio, pored ostalog, jer je ispunio i zakonski uvjet da se radi o održavanju mirnog skupa. Iz dokumenata koje su Ustavnom sudu predočili apelant i PU proizlazi da je organizacija Festivala, u dijelu koji se ticao bezbjednog odvijanja, u potpunosti urađena u saradnji i koordinaciji između PU i apelanta. PU je nakon održanog sastanka i dogovora s apelantom sačinila Operativni plan u kojem je, pored ostalog, naznačen i broj policajaca koji trebaju biti angažovani na osiguranju lokaliteta na kojem je bilo određeno otvaranje Festivala i koji su, kako je navedeno u ovom planu, trebali biti raspoređeni u dva prstena. U odgovoru na navode iz apelacije PU se nije izjašnjavala kojem broju posjetilaca i učesnika Festivala bi bio adekvatan broj angažovanih policajaca. Također, u skladu s ovlaštenjima koja ima, PU je apelantu naložila da preduzme određene mjere obezbjeđenja. Ustavni sud zapaža da iz predočenih dokumenta nije moguće zaključiti da apelant ovu obavezu nije i ispunio, s obzirom da bi to, u skladu s članom 9. Zakona o okupljanju građana, uzrokovalo zabranu skupa a što nisu okolnosti konkretnog slučaja. Zatim, PU je već bila upoznata s prijetnjama i najavama nasilja koje su bile usmjerene prema apelantu, samom Festivalu, kao i nekima od onih koji su ovu manifestaciju podržali javnim istupom. Također, opća situacija nastala u povodu održavanja Festivala, medijska pažnja i plakati koji su lijepljeni po gradu s porukama uvredljivoga sadržaja i pozivanjem na nasilje, kao i javni poziv o organizovanju kontra-skupa na dan otvaranja Festivala o kojem ga je apelant također obavijestio, a čiji učesnici su pozvani da dođu pred Akademiju i spriječe otvaranje Festivala, bili su dovoljan signal da se u konkretnom slučaju moraju primijeniti pojačane mjere zaštite. U tom smislu Ustavni sud smatra da apelantov eventualni propust u pogledu dostavljanja pozivnica e-mailom, u situaciji kada je njegova web-stranica već bila „hakovana“, ne može biti od odlučujućeg značaja za izazivanje nasilja do kojeg

je došlo, s obzirom da je i o neovlaštenom upadu na web-stranicu PU već bila obaviještena, kao i s problemima s kojim se apelant suočio zbog toga u distribuciji poziva. Zatim, PU je istakla da je došlo do nasilja jer apelant nije u potpunosti ispoštovao mjere koje su mu naložene ne izjašnjavajući se pri tom o kakvim mjerama se radi i kako bi one u konkretnom slučaju spriječile nasilje koje se dogodilo. Pri tom, Ustavni sud zapaža da je, kako navodi i sama PU, apelant bio obavezan osigurati bezbjednost unutar objekata u kojim su se održavale planirane manifestacije, a policijske snage oko i van njih. Također, apelant je još u toku priprema za Festival angažovao specijalizovanu zaštitarsku agenciju koja je trebala osigurati redarsku službu na skupu, što je i bila zakonska obveza apelanta kao organizatora skupa, te je uz apelaciju predao i Plan obezbjeđenja fizičke zaštite otvaranja manifestacije koji je ova agencija sačinila i koji je, uz najavu skupa, dostavljen i PU. Najzad, Ustavni sud zapaža da je apelant još u prijavi najave skupa, obrazlažući razloge zbog kojih smatra da je potrebno da obezbjeđenje skupa osigura i policija, pored ostalog istakao da smatra da je to potrebno posebno na mjestima oko lokacija održavanja Festivala zbog mogućih „sačekuša“. Na dan otvaranja Festivala, pored incidenta koji se dogodio između pristalica i protivnika Festivala pred Akademijom likovnih umjetnosti, u kojoj je održana ceremonija otvaranja, proizlazi da je sedam lica učesnika/posjetilaca Festivala napadnuto i tom prilikom zadobilo lakše i teže tjelesne povrede upravo u „sačekušama“. S tim u vezi Ustavni sud primjećuje da je PU vodila i disciplinske postupke protiv pojedinih policijskih službenika koji su upravo bili raspoređeni na obezbjeđenju mjesta na kojim su se napadi dogodili. Najzad, iz odgovora KT kao ni MUP-a na navode iz apelacije ne proizlazi da su, bilo protiv lica koje je apelant označio kao organizatora Festivala, bilo protiv zaštitarske agencije koju je angažovao, zbog eventualnih propusta, vođeni postupci u smislu Zakona o javnom okupljanju.

108. Ustavni sud primjećuje da je KZFBiH u relevantnom periodu, u skladu s pozitivnom obavezom javnih vlasti da zaštite mirne demonstracije, propisivao kao krivično djelo sprečavanje i ometanje javnog okupljanja (član 190). Međutim, kada se imaju u vidu okolnosti konkretnog slučaja proizlazi da su javne vlasti propustile da preduzmu razumne i prikladne mjere kako bi spriječile sukob između pristalica i protivnika Festivala, kao i pojedinačne napade na učesnike Festivala koji su uslijedili nakon toga.

109. Zatim, u konkretnom slučaju se nameće pitanje i da li je i sam odnos javnih vlasti prema organizovanju i održavanju Festivala doprinio izbijanju nasilja koje se desilo na dan njegovog otvaranja.

110. Ustavni sud primjećuje da je Festival organizovan s ciljem da predstavi životne priče LGBTIQ osoba – njihov svakodnevni život, ljubavi, veze, prijateljstva, porodice, aktivnosti, strahove i druga životna pitanja s kojim se susreću u svojoj svakodnevnici, te da se radilo o prvom takvom događaju na

prostorima BiH. Isticanje pripadnosti, kao što je i pripadnosti LGBTIQ populaciji, te zaštita i razvoj njenog identiteta i vrijednosti, ne može predstavljati prijetnju „demokratskom društvu“ čak i kada može biti uzrok za tenzije (vidi, *mutadis mutandis*, Evropski sud, *Sidiropoulos i drugi protiv Grčke*, presuda od 10. jula 1998. godine, Izvještaji 1998-IV, pp. 1615, stav 41). Naime, nastanak tenzija jedna je od neizbježnih posljedica u pluralizmu kada se slobodno raspravlja o različitim idejama. U takvim okolnostima uloga javne vlasti nije da uzrok tenzija otkloni eliminišući pluralizam, nego da osigura da suprotstavljene grupe tolerišu jedna drugu (vidi naprijed citiranu, *Plattform “Ärzte für das Leben”*, p. 12, stav 32. i *Serif protiv Grčke*, aplikacija broj 38178/97, stav 53, ECHR 1999-IX). Pri tom, od suštinske važnosti je i da političari u javnim istupima izbjegavaju netoleranciju (vidi Evropski sud, *Erbakan protiv Turske*, aplikacija broj 59405/00, 6. jul 2006. godine, stav 64).

111. Ustavni sud ukazuje da je apelant uz apelaciju predočio i pismena obraćanja nizu institucija na svim nivoima vlasti u BiH, kao i, u to vrijeme, ličnostima i političarima koji su obnašali važne javne funkcije. U svim ovim obraćanjima, pored ostalog, upućen je apela za javni istup kojim bi se spriječilo i osudilo najavljeno nasilje i govor mržnje, a što je u pismima bilo ilustrovano porukama i prijetnjama koje su upućene apelantu. Ishod ovih obraćanja su bila saopćenja samo dvije institucije, te sastanci s dva zvaničnika, odnosno njihovim predstavnicima, u povodu kojih zvaničnici nisu izdali bilo kakvo javno saopćenje. Pri tom, iz dokumentacije koja je predočena Ustavnom sudu proizlazi da su u javnim istupima u sredstvima informisanja i neki političari iznosili stavove koji su upućivali na negiranje LGBTIQ populacije, izražavajući negativan stav prema Festivalu, kao i bilo kojem obliku javne prezentacije ovog dijela populacije.

112. Ustavni sud podsjeća da je uloga javne vlasti da štiti i promoviše pluralizam, toleranciju i društvenu koheziju kao vrijednosti inherentne demokratskom društvu. U tom smislu, u okolnostima konkretnog slučaja, na javnim vlastima je bilo da se, u skladu s navedenim vrijednostima, zalažu za pomirljive stavove a ne da doprinose daljnjoj konfrontaciji koju je izazvalo organizovanje jednog ovakvog događaja (vidi, *mutatis mutandis*, naprijed citiranu, *Ouranio Toxo*, stav 42). Stoga je, po mišljenju Ustavnog suda, i ignorantski odnos javnih vlasti, odnosno stav izražen u javnim istupima pojedinih zvaničnika, očigledno doprinio nasilju koje se dogodilo na dan otvaranja Festivala.

113. Zatim, apelant tvrdi da je u konkretnom slučaju izostala efektivna istraga u otkrivanju i kažnjavanju organizatora i osoba koje su inicirale nasilje koje se dogodilo iako su i mediji objavili imena ovih osoba kao i njihove fotografije, odnosno da do danas niko nije odgovarao za krivično djelo sprečavanja ili ometanja javnog okupljanja iz člana 190. KZFBiH. U odgovoru na ovaj dio navoda iz apelacije i MUP i KT su istakli da su u konkretnom slučaju preduzete mjere i radnje i na otkrivanju i

sankcionisanju lica koja su učestvovala u nasilju koje se dogodilo, odnosno da su neka od ovih lica krivično i prekršajno i procesuirana i kažnjena.

114. Ustavni sud podsjeća da pozitivna obaveza države podrazumijeva i preduzimanje radnji na efektivnom sprovođenju istrage i, kad je to neophodno, osiguranje zaštite od nezakonitih akata koji uključuju nasilje. Obim ove obaveze zavisi od konkretnih prilika koje vladaju u zemlji, kao i teškoća s kojim se javne vlasti suočavaju u upravljanju modernim društvima i izbora koji moraju biti napravljeni u pogledu prioriteta i resursa. Najzad, ova obaveza ne može se shvatiti tako da nameće nemoguć ili neproporcionalan teret javnim vlastima (vidi Evropski sud, *Özgür Gündem protiv Turske*, presuda od 16. marta 2000. godine, st. 43. i 45).

115. Ustavni sud primjećuje da je od trenutka najave održavanja Festivala apelant kao njegov organizator bio izložen napadima, vrijeđanju i otvorenim najavama nasilja protiv njega, njegovih članova, kao i LGBTIQ populacije uopće. Također, kako proizlazi iz dokumenata predloženih Ustavnom sudu, sve ovo nije ostalo nepoznato ni nadležnom MUP-u odnosno PU kojem je apelant od početka najave Festivala i u periodu priprema za otvaranje podnosio prijave, koje su bile potkrijepljene podacima i saznanjima kojim je raspolagao, koje su mogle poslužiti u svrhu otkrivanja i sprečavanja pojedinaca i grupa od kojih su prijetnje i uvrede dolazile. Sve prijave također su proslijeđene i KT. Osim toga, ove činjenice MUP-u, kao ni KT nisu mogle ostati nepoznate, s obzirom na kampanju koja je vođena u medijima i uopće interes koji je izazvalo organizovanje ovakvog događaja, kao i plakati i leci s uvredljivim porukama i pozivima na nasilje koji su bili postavljeni na vidnim i frekventnim mjestima u gradu. Najzad, iz dokumenata predloženih Ustavnom sudu proizlazi da su MUP odnosno KT bili upoznati i s prijetnjama koje su upućene i onima koji su javno izrazili podršku Festivalu. Međutim, Ustavni sud primjećuje da do dana otvaranja Festivala, tj. 24. augusta 2008. godine, ni MUP ni KT nisu preduzeli niti jednu radnju u svrhu istraživanja i, eventualnog, otkrivanja pojedinaca od kojih su prijetnje, uvrede i pozivi na nasilje i dolazili. U tom smislu istraga, koja je pokrenuta nakon što se incident desio i koji je rezultirao otkazivanjem Festivala, u situaciji kada nadležni organi, iako upoznati s prijetnjama, nisu preduzeli ništa da ih istraže i tako spriječe da do nasilja dođe, ne može se prihvatiti kao ispunjenje pozitivne obaveze javnih vlasti da djeluju preventivno i da provedu efektivnu istragu.

116. Zatim Ustavni sud primjećuje, imajući u vidu da je za plasiranje prijetnji, uvreda kao i poziva na nasilje u najvećem broju slučajeva korišten Internet, da iz predloženoga nije moguće zaključiti da su preduzimate bilo kakve mjere i radnje prema imaočima web-stranica na kojim su objavljivani ovakvi sadržaji, odnosno prema imaočima web-stranica na čijim forumima su ostavljali poruke njihovi posjetioци, a kako bi se zaustavilo i spriječilo daljnje širenje ovakvih materijala. Ovo tim prije što, kako

proizlazi, pristup ovim stranicama i njihovim sadržajima nije bio ničim ograničen. Također, do dana otvaranja Festivala nije preduzeto ništa ni u pogledu apelantovih prijava o neovlaštenim upadima na njegovu web-stranicu, prijetećim i uvredljivim porukama koje su upućene na njegovu e-mail adresu, kao i zloupotrebama ovih podataka, a do čega je došlo i pored, kako proizlazi iz dokumenata predloženih Ustavnom sudu, apelantovih vlastitih nastojanja da se od njih zaštiti i da ih spriječi. U obimnoj dokumentaciji koja je priložena uz apelaciju dokumentovan je sadržaj poruka koje su pristizale na njegovu adresu, koje su ostavljane na forumu na njegovoj web-stranici, na forumima imalaca drugih web-stranica, te najzad sadržaj tekstova koji su imaooci pojedinih web-stranica objavljivali, kao i da je ove dokumente predočio uz svoje prijave nadležnoj PU. Iz navedenih materijala proizlazi da je homoseksualnost označena kao bolest i pošast savremenog društva, kao zlo protiv kojeg se treba boriti, kao krivac za AIDS i HIV, da je izjednačena s pedofilijom, da je protivna odnosno da uništava moral društva i dr. Također, u ovim tekstovima ne mali broj je i onih koji pozivaju na otvoreno nasilje, sugerišu najgrublja i svirepa sredstva koja pri tom treba primijeniti i mjere koje treba preduzeti prema organizatorima i učesnicima Festivala, te LGBTIQ populaciji uopće.

117. Ustavni sud primjećuje da Internet predstavlja specifičan način komunikacije i jedan od njegovih fundamentalnih principa je visoki stepen anonimnosti koji garantuje svojim korisnicima. Zahvaljujući tome, Internet ohrabruje slobodu govora, te izražavanje i razmjenu najrazličitijih ideja. Međutim, zbog visokog stepena anonimnosti Internet predstavlja i moćno sredstvo, pored ostalog, za vrijeđanje i prijetnje, te kršenje prava drugih. Nasuprot tradicionalnim medijima, žrtva ne može lako da identifikuje osobu ili grupu koja je uputila uvrede i prijetnje zbog činjenice da je moguće da se sakrije iza pseudonima ili čak da koristi lažni identitet. Zbog toga i istraživanje i otkrivanje osoba ili lica koja ovakve radnje preduzimaju, odnosno onemogućavanje ili praćenje ovakvih poruka, može biti otežano ili čak i nemoguće i pored raspoloživih tehničkih sredstava kao i mjera i radnji koje žrtva može koristiti kako bi spriječila ili onemogućila prijem ovakvih poruka. Stoga je obaveza zakonodavca da osigura okvir u kojem će pomiriti različite interese koji se očigledno natječu za zaštitu u ovom kontekstu (vidi Evropski sud, *K.U. protiv Finske*, presuda od 2. decembra 2008. godine, st. 34. i 49).

118. Ustavni sud primjećuje da je u relevantnom periodu u okviru Federalnog MUP-a već postojao specijalizovani Odjel za istraživanje kibernetičkog kriminala. Međutim, kako proizlazi iz predloženih dokumenata, ovaj Odjel je preduzeo radnje na istraživanju i otkrivanju osoba koje su uputile prijetnje i uvrede apelantu, te pojedinim od njegovih članova lično, tek nakon prijava koje su podnijete 27. septembra 2008. godine, odnosno kad se nasilje već dogodilo. Ustavni sud ukazuje da se u odgovoru na navode iz apelacije MUP odnosno KT nisu izjašnjavali zbog čega ovaj Odjel nije angažovan ranije, s obzirom da je apelant prijave o prijetnjama i uvredama upućenim putem Interneta dostavljao još od

10. septembra, da ih je dokumentovao kako u pogledu sadržaja, tako i, u ne malom broju slučajeva, imenima lica koja su ih upućivala ili bar podacima koji su mogli biti od koristi da se ova lica identifikuju, te najzad da je MUP sve prijave prosljeđivao KT po čijem nalogu ovaj specijalizovani odjel može biti i angažovan. Ustavni sud primjećuje da činjenica da je istraga u ovom dijelu dala određene rezultate, te da su neka od ovih lica identifikovana i da su protiv njih vođeni prekršajni postupci, upućuje na zaključak da preduzimanje istražnih radnji u ovom dijelu ne može biti označeno kao pretjeran teret za javne vlasti da istraže i spriječe nezakonite radnje koje su uključivale nasilje koje se dogodilo. Međutim, Ustavni sud zapaža da su ove radnje preduzete tek nakon što se nasilje već dogodilo i Festival otkazan, iako su nadležni organi bili upoznati s prijetnjama, pa se zbog toga ne mogu prihvatiti kao ispunjenje pozitivne obaveze javnih vlasti da djeluju preventivno i da provedu efektivnu istragu.

119. Zatim, Ustavni sud podsjeća da prema stanovištu Evropskog suda tolerancija i poštovanje jednakog dostojanstva svih ljudskih bića predstavljaju temelje demokratskog i pluralističkog društva. Zbog toga se, u principu, u određenim demokratskim društvima može smatrati neophodnim da se sankcionišu ili čak spriječe svi oblici izražavanja koji šire, podstiču, promovišu ili opravdavaju mržnju na osnovu netrpeljivosti, ako se osigura da su "formalnosti", "uvjeti", "ograničenja" ili "kazne" proporcionalne legitimnom cilju kojem se teži (vidi Evropski sud, *Erbakan protiv Turske*, presuda od 6. jula 2006. godine, stav 56). Dalje, prema stanovištu Evropskog suda, podsticanje mržnje ne mora podrazumijevati i čin nasilja ili druga krivična djela. Međutim, i sami napadi na lica počinjeni vrijeđanjem, ismijavanjem i klevetanjem posebne grupe ili dijela stanovništva mogu biti dovoljni za vlast da favorizuje borbu protiv rasističke mržnje u vidu slobode izražavanja kad se ona vrši na neodgovoran način (vidi Evropski sud, *Féret protiv Belgije*, aplikacija broj 15615/07, stav 73, 16. juli 2009. godine). Pri tom, Evropski sud posebno naglašava da je diskriminacija zasnovana na seksualnoj osnovi jednako ozbiljna kao i diskriminacija zasnovana na „rasi, porijeklu i boji“ (vidi, *inter alia*, Evropski sud, *Smith i Grady protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, aplikacije br. 33985/96 i 33986/96, stav 97, ECHR 1999-VI). Izrazi koji konstituišu govor mržnje ne uživaju zaštitu člana 10. Evropske konvencije (vidi naprijed citiranu, *Gündüz*, stav 41). Najzad, efektivna prevencija teških djela kada se dovode u pitanje bitni aspekti i suština prava koje se garantuje, javnim vlastima može nametati obavezu kreiranja efikasne odredbe krivičnog prava koja će kroz efektivnu istragu i krivično gonjenje odvracati od počinjenja takvih djela (vidi, *mutatis mutandis*, naprijed citiranu *X i Y*, st. 23-24 i 27; *August protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, (dec.), aplikacija broj 36505/02, 21. januar 2003. godine i *M. C. protiv Bugarske*, aplikacija broj 39272/98, stav 150, ECHR 2003-XII).

120. Ustavni sud primjećuje da je u relevantnom periodu (2008. godina) država Bosna i Hercegovina već bila ratifikovala Konvenciju o kibernetičkom kriminalu, kao i Dodatni protokol Konvencije o kibernetičkom kriminalu, a u vezi s kažnjavanjem djela rasističke i ksenofobične prirode učinjenih putem kompjuterskih sistema („Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori“ broj 6/06). Dodatnim protokolom obuhvaćena je i kriminalizacija djela rasističke i ksenofobične prirode počinjenih preko kompjuterskih sistema, kao što su, pored ostalog: širenje rasističkog i ksenofobičnog materijala putem kompjuterskih sistema, prijetnja s rasističkom i ksenofobičnom motivacijom, uvreda s rasističkom i ksenofobičnom motivacijom. Dalje, u relevantnom periodu KZFBiH je u Glavi XXXII propisivao krivična djela protiv sistema elektronske obrade podataka što odgovara obavezama preuzetim Konvencijom o kibernetičkom kriminalu. Međutim, obaveze preuzete i Dodatnim protokolom nisu se odrazile na sadržaj ove Glave, kao ni neki drugi dio KZFBiH. Zatim, KZFBiH ni u relevantnom periodu kao ni danas ne reguliše zločin iz mržnje kao svako krivično djelo koje je učinjeno zbog rasne pripadnosti, boje kože, vjeroispovijesti, nacionalnog ili etničkog porijekla, invaliditeta, spola, spolnog opredjeljenja ili rodnog identiteta druge osobe. Također, u relevantnom periodu, kao ni danas, u Bosni i Hercegovini ne postoji propis kojim je regulisano objavljivanje sadržaja na Internetu kojim bi se zaštitila prava građana, kada je riječ o sadržajima koji se publikuju na web-strancima, kao i objavama na različitim web-portalima i društvenim mrežama. Isto vrijedi i u pogledu Zakona o komunikacijama, koji kao državni zakon reguliše, pored ostalog, oblast telekomunikacija. Naime, Regulatorna agencija za telekomunikacije ne postupa po pritužbama građana u vezi s objavama na web-portalima i društvenim mrežama, već ih prosljeđuje Vijeću za štampu BiH. Vijeće za štampu BiH je samoregulatorno tijelo uspostavljeno kao izraz dobre volje medijske industrije da primijeni samoregulatorni sistem u štampi i online medijima. Vijeće postupa u skladu s Kodeksom za štampu i online medije u BiH, kao vlastitim propisom čiji je cilj da postavi osnove sistema samouređivanja u štampi i online medijima, koji će biti smatran moralno obavezujućim za novinare, urednike, vlasnike i izdavače printanih i online medija. Vijeću se mogu podnijeti pritužbe zbog sadržaja koji je publikovan na web-stranici neke medijske kuće, pored ostalog i kada se takav sadržaj može kvalifikovati kao govor mržnje. Međutim, odluke Vijeća su deklaratornog karaktera i ono nema autoritet da kažnjava prekršioca Kodeksa.

121. U konkretnom slučaju uvrede, klevete i prijetnje apelantu, te pozivi na nasilje su u najvećoj mjeri upućeni putem Interneta. Sve ovo se događalo u periodu (2008. godina) kada je već bilo dobro poznato da Internet, zbog visokog stepena anonimnosti, ohrabruje slobodu govora, te izražavanje i razmjenu najrazličitijih ideja, ali da zbog svoje anonimnosti predstavlja i moćno sredstvo u vrijeđanju i prijetnjama te kršenju prava drugih. Zatim, u relevantnom periodu bio je ratifikovan i Dodatni

protokol Konvencije o kibernetičkom kriminalu, prema kojem su države potpisnice preuzele obavezu da kriminalizuju djela rasističke i ksenofobične prirode počinjena preko kompjuterskih sistema. Shodno navedenom proizlazi da je postojala obaveza javnih vlasti da osiguraju pravni okvir u kojem će pomiriti različite interese koji se očigledno natječu za zaštitu u ovom kontekstu. Naime, kako je već ukazano u ovoj odluci, prema stanovištu Evropskog suda, u određenim demokratskim društvima može se smatrati neophodnim da se sankcionišu ili čak spriječe svi oblici izražavanja koji šire, podstiču, promovišu ili opravdavaju mržnju na osnovu netrpeljivosti, ako se osigura da su "formalnosti", "uvjeti", "ograničenja" ili "kazne" proporcionalne legitimnom cilju kojem se teži. Izrazi i komentari: „Smrt pederima“ „pa nisu normalni, svi će redom da izginu 100%!!! Bujrum neka izađu al' nek' se ne bune kada ih polomimo. Upozoreni su. Sarajevo – ne spavaj. Probudite se ljudi, nađite organizatora toga i noge im polomite. Valja opet bombe kupovati... Ovaj put masakr na Kovačićima... Nisu ni Karadžić ni Mladić dovršili posao, sad mi moramo da dovršavamo. Sve ih treba poklati... Moramo malo namazanije, a to znači dopustiti pederima da organizuju paradu, a onda ih namlatiti bejzbol palicama, poljevati ih benzinom i zapaliti užu grupu organizatora, a određen dio pedera i lezbejki ubiti kod Vječne vatre kao opomenu za sve buduće generacije pedera ... Bolje je biti fašista nego homić. A to da li ih možemo terorirati ćeš da se uvjeriš kad ih budemo gazili i mi i policija i hitna, baš kao što je bilo u Beogradu“, upućuju na zaključak da su motivisani prije svega načinom na koji LGBTIQ populacija izražava svoju seksualnu i rodnu pripadnost i seksualno opredjeljenje. S obzirom na način na koji su, uglavnom, plasirane, tj. putem Interneta, imajući u vidu njegovu rasprostranjenost i dostupnost, nesumnjivo je i da su imale karakter javnog izražavanja. U tom smislu, predstavljaju „govor mržnje“ koji u najširem smislu podrazumijeva javno izražavanje ili prouzrokovanje mržnje prema određenoj grupi ili pojedincu zbog nekog njenog određenja u svrhu stvaranja netrpeljivosti, razdora, diskriminacije i nasilja i/ili raspirivanja već postojeće mržnje, s time što se ona kroz javni govor mržnje razvija, jača i produbljuje. Međutim, u relevantnom periodu kao ni danas, u KZFBiH nije regulisan zločin iz mržnje kao svako krivično djelo koje je učinjenog zbog rasne pripadnosti, boje kože, vjeroispovijesti, nacionalnog ili etničkog porijekla, invaliditeta, spola, spolnog opredjeljenja ili rodnog identiteta druge osobe. Stoga, propustom javnih vlasti da osiguraju jasan pravni okvir u kojem će pomiriti različite interese koji se očigledno natječu za zaštitu u ovom kontekstu u svrhu preventivnog djelovanja i odvratanja od činjenja istih ili sličnih djela, kojim bi bilo onemogućeno širenje uvreda, kleveta i prijetnji prema apelantu i njegovim članovima i simpatizerima zbog organizacije Festivala posvećenog jednom legitimnom pitanju, u apelantovom slučaju, rezultiralo je fizičkim nasiljem na dan otvaranja Festivala i uzrokovalo da apelant odustane od daljnjeg održavanja, čime je apelantu uskraćeno efektivno uživanje prava na

slobodu okupljanja.

122. Ustavni sud zaključuje da je u okolnostima konkretnog slučaja povrijeđeno apelantovo pravo iz člana II/3.i) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 11. Evropske konvencije.

Pitanje naknade nematerijalne štete

123. Apelant je zatražio da se Vlada Federacije BiH obaveže da mu, „kao predstavniku članova i pripadnika LGBTIQ populacije“, dosudi iznos od 50.000 KM na ime naknade nematerijalne štete zbog kršenja svih navedenih prava.

124. Ustavni sud podsjeća da, u skladu s članom 74. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može u odluci kojom usvaja apelaciju odrediti naknadu za nematerijalnu štetu. Stavom 2. ovog člana određeno je da, u slučaju kada dodjeljuje novčanu naknadu, Ustavni sud njen iznos određuje na osnovu pravednosti, uzimajući u obzir standarde koji proizlaze iz prakse Ustavnog suda.

125. U konkretnom slučaju Ustavni sud primjećuje da apelant traži da mu se „kao predstavniku LGBTIQ populacije“ dosudi označeni novčani iznos na ime naknade štete „zbog kršenja svih navedenih prava“. S tim u vezi, Ustavni sud ukazuje da je u ovoj odluci već zaključeno da apelacija nije dopustiva u dijelu u kojem se apelant pozvao na povredu prava njegovih članova i simpatizera jer ju je podnijelo neovlašćeno lice. Nadalje, Ustavni sud je zaključio da je apelacija u dijelu kojim je apelant tvrdio da su mu povrijeđena prava iz člana II/3.b) i f) Ustava BiH, te čl. 3. i 8. Evropske konvencije pojedinačno i u vezi s čl. 13. i 14. Evropske konvencije, *ratione materiae* inkompatibilna s Ustavom BiH.

126. U konkretnom slučaju apelacija je usvojena u dijelu u kojem se apelant žalio da mu je povrijeđeno pravo iz člana II/3.i) Ustava BiH i člana 11. Evropske konvencije. Ustavni sud je utvrdio da su javne vlasti propustile da preduzmu pozitivne mjere i osiguraju efektivnu zaštitu ovog apelantovog prava. S obzirom na složenu ustavnu strukturu FBiH ovaj propust se pripisuje vlastima na nivou kantona, tj. MUP-u KS, koji je propustio da adekvatno osigura skup, odnosno MUP-u KS i KT koji su propustili da provedu efektivnu istragu u pogledu prijetnji i najave nasilja koje se na kraju i dogodilo, te vlastima na nivou FBiH, odnosno zakonodavnom tijelu koje je popustilo da osigura pravni okvir kojim bi bilo onemogućeno širenje uvreda, kleveta i prijetnji apelantu i njegovim članovima i simpatizerima, a kroz koji bi takvo ponašanje bilo i sankcionisano u svrhu preventivnog djelovanja i odvraćanja od činjenja istih ili sličnih djela.

127. S obzirom na utvrđenu povredu apelantovog prava iz člana II/3.i) Ustava BiH i člana 11. Evropske konvencije, Ustavni sud na ime naknade nematerijalne štete apelantu određuje naknadu u ukupnom iznosu od 6.000,00 KM, koji su apelantu dužni isplatiti Vlada Federacije BiH u iznosu od 3.000,00 KM i Vlada Kantona Sarajevo u iznosu od 3.000,00 KM.

Ostali navodi

128. S obzirom na zaključak o povredi prava iz člana II/3.i) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 11. Evropske konvencije, Ustavni sud smatra da nema potrebe da posebno ispituje i apelantove navode o povredi prava iz čl. 13. i 14. Evropske konvencije u vezi s članom 11. Evropske konvencije, te prava iz člana 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju.

VIII. Zaključak

129. Ustavni sud zaključuje da postoji povreda prava na slobodu okupljanja iz člana II/3.i) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 11. Evropske konvencije kada su javne vlasti, u skladu s pozitivnom obavezom koja proizlazi iz ovog člana, propustile preduzeti neophodne mjere radi osiguranja mirnog okupljanja organizovanog u skladu sa zakonom, zbog čega je došlo do nasilja između suprotstavljenih strana, te kada su propustile osigurati jasan pravni okvir kako bi preventivno djelovale u njegovom sprečavanju i odvraćanju od činjenja istih ili sličnih djela.

130. Na osnovu člana 18. st. 2. i 3. tač. d) i h), člana 59. st. 1. i 2. i člana 74. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

131. Aneks ove odluke u smislu člana 43. Pravila Ustavnog suda čine izdvojena mišljenja suprotna odluci sudija Mirsada Ćemana i Margarite Cace- Nikolovske.

132. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Valerija Galić

Djelimično izdvojeno mišljenje sutkinje Margarite Cace-Nikolovske o neslaganju

Imajući u vidu izvučene zaključke u samoj odluci, ima nekoliko važnih elemenata koji zaslužuju da budu elaborirani kad je u pitanju odbacivanje apelantove apelacije zbog povreda prava njegovih članova i simpatizera iz člana II/3.b), f) i i) Ustava Bosne i Hercegovine i čl. 3, 8. i 11. pojedinačno i u vezi s čl. 13. i 14. Evropske konvencije zato što ju je podnijelo neovlašteno lice i zbog odbacivanja apelantove apelacije podnesene zbog povrede prava iz člana II/3.b) i f) Ustava Bosne i Hercegovine i čl. 3. i 8. pojedinačno i u vezi s čl. 13. i 14. Evropske konvencije zbog toga što je *ratione materiae* inkompatibilna s Ustavom Bosne i Hercegovine. Iako se apelant poziva i na čl. 1. Protokola broj 12, nema nikakvog razloga za ovaj navod.

Bitan element za donesenu odluku je da je cilj zbog kojega je osnovana organizacija (apelant) da to bude isključivo za zastupanje navodne žrtve povrede ljudskih prava.

U činjeničnom stanju odluke je utvrđeno da je apelant nevladina organizacija koja ima više ciljeva (tač. 7. i 8. teksta odluke) i da je Festival organizovan s ciljem da se kroz kulturno-umjetničku formu prikažu životne priče LGBTIQ osoba, kao i da se preispitaju heteronormativne i patrijarhalne

vrijednosti u kontekstu roda, spola i seksualne orijentacije. Program Festivala nije bio zastupanje navodne žrtve povreda ljudskih prava.

Element postojanja organizacije (apelanta) ili eventualno njenog gašenja nije bilo predmet ispitivanja.

Nije utvrđeno da li apelantov statut dopušta da apelant zastupa svoje članove i u kojem obimu je to eventualno zastupanje. Kada to nije utvrđeno kako je moguće konstatirati da nema punomoćje za svakog člana te organizacije? Uz sve ovo od apelanta nije traženo da ta eventualna punomoćja dostavi sudu. Prihvaćeno da je bilo potrebno da se punomoćja dostave zajedno s apelacijom bilo bi primjena ekscesivnog formalizma, a to nije saglasno principima i standardu primjene Evropske konvencije.

Pitanje direktne ili indirektne žrtve i njihova povezanost nije bilo predmet ispitivanja. Status žrtve treba tretirati imajući u vidu senzibilnost i ranjivost LGBTQ grupe i zakone koji su im bili upućivani, kao i strah zbog tih zakona da se članovi organizacije svojim imenom identifikuju.

U razjašnjavanju pitanja ovlaštenog lica treba imati u vidu i okolnost da u većini pravnih sistema pravno lice može da bude podložno krivičnoj odgovornosti, znači može da bude i kažnjeno kao mjera ograničavanja, a nema mogućnost da se bori za svoja prava da ne bude objekt nehumanog, ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, da ima pravo na privatnost ili zabranu diskriminacije jer se ona ne odnosi i na pravna lica. Da li je moguće ograničiti (član 8. i član 11. stav 2) prava i slobode a ne obezbijediti i njihovo uživanje, ostvarivanje i zaštitu?

Član 1. Evropske konvencije obavezuje sve odgovorne strane da svima pod njihovom jurisdikcijom obezbijedi ispunjenje prava i sloboda predviđenih u Evropskoj konvenciji.

Svakako da je u datoj situaciji potrebno imati u vidu i član 34. Evropske konvencije koji dozvoljava i pravnim licima da i u svoje ime podnesu aplikaciju pred Evropski sud, a da bi slučaj bio prihvatljiv to pravno lice, kako je već rečeno, mora se kvalifikovati kao žrtva. Ovo znači da to pravno lice mora direktno da bude pogođeno ili dostignuto aktom ili propustom, u zavisnost koja je intervencija u tom određenom pravu napravljena (*Ernewein v. Germany*, rješenje od 12. maja 2009. apl. 14840/08 i *NBTK and Swig Group Inc. v. Russia*, rješenje od 23. marta 2006, apl. 307/02). U datoj situaciji festival koji je apelant planirao nije bio održan, ne zbog njegove krivice (intervencija u dato pravo je utvrđena u činjeničnom stanju odluke).

Mislim da je relevantno za ovaj predmet napomenuti već poznatu praksu Evropskog suda, što je i princip tumačenja, da je Evropska konvencija "živi instrument" koji se mora tumačiti u svjetlu današnjih uvjeta.

Htjela bih da naglasim da činjenično stanje nije sporno što se tiče ciljeva osnivanja organizacije, a spomenuta praksa Evropskog suda kao argument za odluku nije u tom dijelu sasvim relevantna. Nije organizacija imala jedan jedini cilj i nije utvrđeno da ona više ne postoji kako bi se, između ostalog, spomenuta praksa primijenila na dati slučaj.

S obzirom na gore izneseno ja se ne slažem s odlukom da se apelacija u tom dijelu odbaci. S obzirom na ovakvo moje mišljenje nisam u mogućnost da prihvatim i mišljenje da apelaciju treba odbaciti za član 13. Evropske konvencije zbog toga što pitanje akcesornosti ovog člana zavisi od meritornog odlučivanja za dio koji je odbačen. Sve druge analize bile bi u sferi spekulacije, a to svakako ne dovodi do pravilne primjene i tumačenja Evropske konvencije.

Izdvojeno mišljenje o djelimičnom neslaganju sudije Mirsada Ćemana

Ustavni sud je djelimično usvojio apelaciju i utvrdio povredu apelantovih prava iz člana II/3.i) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 11. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda zaključivši (tačka 129) da postoji povreda prava na slobodu okupljanja iz člana II/3.i) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 11. Evropske konvencije kada su javne vlasti, u skladu s *pozitivnom obavezom* koja proizlazi iz ovog člana, propustile poduzeti neophodne mjere *radi osiguranja mirnog okupljanja* organizovanog u skladu sa zakonom, a zbog čega je došlo do nasilja između suprotstavljenih strana, te kada su propustile *osigurati jasan pravni okvir* kako bi preventivno djelovale u njegovom sprečavanju i odvratanju od činjenja istih ili sličnih djela.

Dakle, Ustavni sud je našao da su javne vlasti:

- propustile poduzeti neophodne mjere („...razumne i prikladne mjere kako bi spriječile sukob između pristalica i protivnika Festivala...” - tačka 108) radi osiguranja mirnog okupljanja organizovanog u skladu sa zakonom, a zbog čega je došlo do nasilja između suprotstavljenih strana, što se primarno adresira na MUP Kantona Sarajevo;

- propustile osigurati jasan pravni okvir kako bi preventivno djelovale u sprečavanju i odvraćanju od činjenja djela usmjerenih protiv mirnog okupljanja građana, za što se smatra odgovornim zakonodavno tijelo Federacije BiH.

Međutim, prema mome mišljenju, činjenice predočene Ustavnom sudu, ipak, ne upućuju na takav zaključak. Pogotovo ne i jednako u oba aspekta.

Naime, iz korektno predočenih činjenica (tačke 7-44, te 54. i 55) očigledno je da javne vlasti, tj. nadležni policijski i drugi organi, nisu bile pasivni kako to tvrdi apelant, a većina u Ustavnom sudu prihvata, niti su propustile poduzeti neophodne mjere radi osiguranja mirnog okupljanja organizovanog u skladu sa zakonom, počev od toga:

- da je blagovremeno izdata dozvola za održavanje manifestacije (Prvi Sarajevo queer festival) kao mirnog javnog skupa u apelantovoj organizaciji (tačka 107);
- da su uz intenzivnu saradnju i uključenost apelanta kao organizatora (tačke 18. i 19) dogovorili sve neophodne mjere fizičkog, operativnog i KDZ osiguranja za mirno održavanje manifestacije (Operativni plan policije provođenja mjera fizičkog, operativnog i KDZ osiguranja Festivala, itd.);
- da je, nesporno, bilo određenih propusta organizatora Festivala, kako u procjeni broja posjetilaca tako i u samoj realizaciji ranije dogovorenih mjera (zajednička konstatacija, tačka 32).
- da su javne vlasti, u cjelini posmatrano, provele niz postupaka i mjera organizacione, operativne i sigurnosne naravi za mirno održavanje manifestacije, te provele prekršajne odnosno krivično-pravne postupke s ciljem razotkrivanja i sankcioniranja osoba koje su se ponašale nasilnički u vrijeme otvaranja, odnosno u periodu prije i nakon otvaranja Festivala (tačka 40);
- da je protiv jednog broja policijskih službenika vođen disciplinski postupak (tačke 43. i 44);
- itd..., kao što je to u činjeničnom supstratu navedeno.

Nije sporno, na to i Ustavni sud s pravom podsjeća, da pozitivna obaveza države (dakle javnih vlasti) podrazumijeva i poduzimanje radnji na efektivnom provođenju istrage i, kada je to neophodno, osiguranje zaštite od nezakonitih akata koji uključuju nasilje. Ali i Ustavni sud konstatuje da one, dakle javne vlasti, „...to ne mogu i apsolutno garantovati, i imaju široka diskreciona prava u izboru sredstava koje će koristiti.....“ te da je „...obaveza koju preuzimaju javne vlasti u skladu s članom 11. Konvencije (je) obaveza u pogledu mjera koje će biti poduzete, a ne rezultata koji će biti postignuti. U tom smislu, Evropski sud ne ispituje pravovremenost i taktiku policije već samo ispituje da li je osnovana tvrdnja da nisu poduzete neophodne mjere (tačka 106).

Iako, dakle, poduzete mjere očigledno nisu bile „apsolutna garancija“ mirnog održavanja manifestacije, kako to zakon i drugi propisi garantuju svim građanima, ja imam utisak da Ustavni sud (zapravo većina), utvrđujući povredu apelantovih prava, *na nedovoljno utemeljen način* šalje očigledno ipak potrebnu poruku da je garant ostvarivanja sloboda i prava građana u skladu s Ustavom BiH i Evropskom konvencijom. Naime, iako Ustavni sud kroz svoje odluke, zajedno s drugim organima u okviru njihove nadležnosti, mora ne samo ohrabrivati nego i garantovati efektivnu primjenu široke lepeze ustavnih sloboda i prava svih građana Bosne i Hercegovine, *njegove konkretne odluke moraju biti utemeljene na nepristrasnoj ocjeni i primjeni kako ustavnih normi i odredaba Evropske konvencije tako i činjenica na kojima se te odluke zasnivaju*. Kakve god one bile i na koga god se one odnosile. U ovome slučaju Ustavni sud, zapravo većina, uz dužno poštovanje, je ipak bio „strog sudija“. Bez obzira, valja i to naglasiti, što je ponašanje i djelovanje jednog broja protivnika Queer festivala (a protivljenje „filozofiji“ LGBTIQ populacije je, također, legitiman građanski stav ali se, kao i svaki drugi, može i mora manifestovati bez nasilja, vrijeđanja i ugrožavanja bilo čije sigurnosti i sl.), u određenoj mjeri bilo suprotno Zakonu o javnom okupljanju i drugim propisima. *Činjenice pokazuju da su nasilničko ponašanje kao takvo javne vlasti sankcionisale. Dakle, javne vlasti su djelovale.*

Nije, naravno, na Ustavnom sudu, niti je moja namjera da u konkretnom slučaju procjenjujem u kojoj mjeri je datum održavanja Queer festivala uticao na reakciju protivnika ne samo Festivala nego i LGBTIQ populacije općenito, ipak valja primijetiti da apelantova konstatacija (tačka 9) kako je „smatrao da je mjesec ramazana najmirniji mjesec u godini i da poklapanje ova dva događaja neće biti problematično“, ipak djeluje neuvjerljivo. Bez obzira što bi, najvjerovatnije, reakcija bila slična da je odabran i neki drugi datum (potvrđuju to iskustva u zemljama regije, pa i šire). Stoga, *konkretno ali i općenito posmatrano*, koliko god nekima to bilo teško shvatiti i/ili prihvatiti, činjenica da su u tradicionalni obrazac multikulturalnosti bh. društva uneseni novi kulturološki i drugi elementi (izraženi kroz važeći ustavni model ljudskih prava i sloboda) s kojima dosadašnje iskustvo i tradicionalni obrasci u određenoj mjeri ne korespondiraju, *obavezuje sve one koji se „natječu za zaštitu“ svojih prava i sloboda na više razumijevanja i senzibiliteta*. Tako će se i realne „napetosti“ između suprotstavljenih kulturoloških modela i koncepata (tradicionalnih ali i novih) pa i njihova promocija kao izraz i odraz legitimnih prava na različitost, razrješavati na miran i tolerantan način, u skladu sa zakonom. *Preferiranje, sa stanovišta modernosti ili tradicionalnosti, zapravo može značiti pristranost. Ustavni sud u takvim slučajevima, a ovo je jedan od takvih, mora biti veoma oprezan.*

Zatim, apelant tvrdi a i Ustavni sud nalazi da je osnovana tvrdnja da su javne vlasti propustile osigurati jasan pravni okvir kako bi preventivno djelovale u njegovom sprečavanju i odvracanju od činjena istih ili sličnih djela.

Nije se teško složiti sa stavom da mora postojati konzistentan, a to znači i jasan pravni okvir kako bi javne vlasti, ne samo u ovoj oblasti, djelovale preventivno ali i općenito efikasno u zaštiti garantovanih sloboda, prava i interesa svih građana „mireći“ različite interese koji se očigledno i u ovom konkretnom slučaju natječu za zaštitu. Ipak, citirane odredbe relevantnih propisa (tačke 57-61), prema mome mišljenju, upućuju da su ova dva nivoa javne vlasti (Federacija BiH i Kanton Sarajevo) u okviru svojih ovlaštenja osigurale dostatan pravni okvir koji im omogućava operativno djelovanje i sankcionisanje prekršioaca. Iako postoji potreba pa i obaveza (Konvencija o kibernetičkom kriminalu te Dodatni protokol na ovu konvenciju, koje je BiH ratifikovala) da se specifična oblast tzv. sajber kriminala (*Cyber crime*) dodatno pravno uredi, prezentirane činjenice ukazuju da to, samo po sebi, nije odlučujuće uticalo na nivo garancija i efektivne zaštite. To na određen način sugerise i apelantovo ukazivanje Ustavnom sudu da niko nije odgovarao za, između ostalog, krivično djelo oštećenja računalnih podataka ili programa iz člana 393. stav 2. KZ FBiH, što će reći da postojeći pravni okvir, uz sve eventualne nedostatke, pruža pravni osnov i okvir za intervenciju. Pa i u okvirima koje zagovara apelant ukoliko se to na relevantnim činjenicama može zasnovati. *Dakle, možda se u suštini slučaj svodi na razumijevanje činjenica i objektivnu valorizaciju mjera koje su javne vlasti poduzele kako bi spriječile u znatnoj mjeri i očigledno nezakonite oblike ispoljavanja drukčijeg stava prema LGBTIQ populaciji općenito.*

U ovome segmentu, tj. da li postoji jasan pravni okvir, treba imati u vidu i nadležnost različitih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini o pitanju regulisanja i sankcionisanja tzv. sajber kriminala (*Cyber crime*).

I konačno, iako dijelim stajališta većine u Ustavnom sudu u vezi s pitanjem dopustivosti apelacije (tj. u dijelu kojim je apelacija odbačena kao nedopustiva zato što ju je podnijelo neovlašteno lice, odnosno zato što je u drugom dijelu *ratione materiae* neosnovana) nisam mogao podržati odluku u cjelini zbog toga što ju je, prema mome mišljenju, u dijelu u kojem je apelacija dopustiva, *trebalo odbiti kao neosnovanu.*